KENDIME

PER SKOLAT E PARA

PREJ

LUAJ SKENDO

SELANIK
STYPEISKRIONA „MIRODISIJA“ KRISTO LUARASI
1910

BIBLIOTEKA

BKSH

ВКSH

BKSH

KENDIME

PER ÇKOLAT E PARA

PREJ

LUMO SKENDO

BKSH

SELANIK
ÇTYPISHKRONJA „MBROJTJES" KRISTO LUARASI
1910

Të drejtën e të shtypurit përsëri të këtij libri
e ruan shtypshkrojta „Mbrodësija".

BKSH

Heriu

Heriu ka ηε koke, ηε trup, dy krahε ðe dy çapoke.

Nε koket ka kaiken ðe turinε.

Kafka εεtε mbuluarε me leθ, vetem baλet q' εεtε perpara s' ka leθ.

Nenε baλet ka tε dy syte ðe brenda nε kafket ka tε dy veεεt.

Nε turit ka syte, hunden, gojen, buzet.

E siperm' e trupit ∂ubetε krahror; nenε krahrort εεtε barku; an' e prapsm' e trupit quhetε kurriθ.

Krahu ndahetε me tri: krahu vetε, λera ðe dora; krahu εεtε liðuarε nε trupt me supnε; nε mes tε krahut e tε λereε εεtε bryλi. Dora ka tε pesε gishterinte ðe nε majε tε tyre janε ðonte.

Çapoku ka: kofεεnε; nenε kofεet εεtε guri ðe më poεte gurit kerciri; kemba εεtε fare nε funt ðe nε të mbaðim opingat a kepuccte.

Trupi, koka, çapoket ðe krahetε, tε giθε baεka quhenε stat.

Otat i ηeriut ka ηε pjesε tε forte ðe ηε pjesε tε bute; pjes' e forte εεtε bere pej εεteravet a

Era ãe pluhuri

— Mos rini aty nɛ pluhur, djem!' e mij, ðos mɛma; po djemtɛ s' dɛgonin, donin tɛ losnin; ãe ðosnin:

— Nukɛ na priɛ tymi, nɛnc!

Po nɛna i hoqi femijen nga ðoma qɛ sa-po e kiɛ pɛirɛ ɛsrbetoreja* ãe iɛ mbuɛurɛ me pluhur.

— Dɛgoni djem. Herin duke marrɛ fryma ky pluhur hyn nɛ muskerit ãe i priɛ ɛendenɛ. Herin nɛ krahror ka muskerite ãe zɛmrɛnɛ: zɛmra na reh si nɛ zok: vini doren ãe do tá ndjeni; muskerite janɛ dy copɛ, nɛ tɛ dy anɛ tɛ zɛmrese.

Herin ron nɛ gakun qɛ ka nɛ trup: qɛ dru usqehetɛ me lɛngun e tij, ãe qerin me gakt. Taku levrin nɛ tɛ tɛrɛ trup ãe mbliɛetɛ nɛ zɛmrɛ: nga zɛmra vetɛ nɛ muskerite: nɛ muskerit era qɛ marrin fryma vetɛ ãe pastron gakun, se duke rotuλuarɛ nɛ tɛ tɛrɛ trupt, gaku ɛetɛ fɛλiqurɛ.

Tani, djem, e kupetoni se pɛr tɛ pastruarɛ mirɛ gaku duhetɛ qɛ ãe era tɛ jet' e pastrɛ, mos ket as pluhur as tym.

Pluhuri ãe tymi na priɛinɛ ɛendenɛ se na fɛλiqin mɛ tepɛrɛ gakun.

Nɛ daçim qɛ tɛ kemi ɛendetin nɛ vent, qɛ mos na zɛrɛ lehtɛ suaundja, duhetɛ qɛ tɛ marrim giðɛnɛ ɛrɛ tɛ qɛrnarɛ, tɛ ndruhemi nga tymi, nga pluhuri ãe nga er' e mbyλurɛ.

Kerkoni ers tə kuʒnarə nə vent tə hapurə.

Er' e ðomesə ku rrinə ðə flenə eumə qe-rrs,-sət' e isʒiqurə ðə i bən liksi endetit tə ŋeriut.

* Ortortore: hyzmeqarke.

Qersija

Hə djalə po mirrtə uðə me ∫' anə. Mb' uðə ɟetnə ŋə potkua kali; babaj i ða tə birt qə tə marrə potkuanə.

— Mə ç' punə do tə na hyjə ky potkua, ða djali, ðə pertoj tə uŋəə.

I ati nukə nxori zenə, po e mori vetə bekurin; ca mə tej, kur ekoj ngə ŋə peat, jə eitə kovaçit ðə mə atə tə hoʒa bleu qersi.

Iə ŋə dit' e nxehtə ðə dleʃt digjə. Babaj qerəit' i mbajti vetə ðə duke ecurə hantə ðə bentə sikur i binim ŋə dy. Djali, q' e kiə mar etja, mə lakmiu tə məð uŋəə ðə mbliðtə qerəitə qə binin mberðə. Kur u-sosnə qerəitə, plaku u ndye ðə i ða tə birt:

— Ë eeh biro? Nukə desə tə uŋəsə ŋə herə qə tə mirŋə potkuanə, po u-unə ŋə qint herə per tə mbleðurə qerəitə. Tə keç mənt per herə tjatrə.

Shtrvitje. — Mə ç' punə hyn pazhoj? me se mberðehetu? — Cilatë janë fjalët që nxëfejnë të mos' ndë? — Ç' do me ðonë: të ardhurë, të bazitur, të kalosur? — Ç' do me ðrrë ardhur, ndërtuar?

Qyo i ka fjalët qerisja? Kur bëhetë kjo pemë? Ç' ka brenda?

DIMERI

(Pasoje)

Θeλîm, akuâ e tε fichtε,
Qetesi, e skretetîre!
Ah! ku je? O koh' e ngrohtε,
O ver' ô ditεz' e mire!
Se tε varferit po vdesεn,
E tek ti e kanε spressn.

Janε pa drit' e lakuriq,
Vâtεr' e tyre s' ka as hi,
As ndihmes kan' as nok' as miq,
Tε dy duart venε nde gji!
Po ty, ô kamες! s' tε vjen keq?
S' e ke veλâδ atέ qε heq?

Γiδε qérezit, qε janε,
Veλezεr janε tε tεrε,
Me msεm' e qε atε kanε,
Nga qε baltε janε berε;
Me qε s' mejtôn tε veλanε,
Meri po deεn' e i δanε.

NAIM FRAQERI
(Lindur me 1846, vdekur me 1900).

Fyeâ' i Franklenit

Frankleni εstε qε qeri i maδ i Amerikεse. Ka vdekurε 120 vjet mε parε âε i ka berε nerbime[1] tε mbεδεq memεdheut[2] ε tij. Εδε sot

emr' i keti qeriu zot' i nderuare n' Amerike dhe ne gjithe botë.

Me dite Frankleni kur ish i vogël, kish pare te ne djalë ne fyell te vogël, dhe sa te holla qe kish ja ba dhe e bleu. Kur u-kthye ne etepi ish fort i gezuare dhe gjithçka i fryme.

Ookst e tij e pelqyene shumë lodrene; po kur mesuane sa e kish blere, zune të tallëne dhe i thane se me aqe te holla munt qe të blinte pese here më teper lodra.

Ahere Frankleni u-mejtua: sikur te mos isha nxituare, nuke do te genjehesa dhe t' ipna gjithe te hollate qe kishe: tani do te kisha, jo vetem ne fyell, po dhe ne zok, dhe ne qerre të vogël, dhe ne shtepizë.

Qe ng' ajo dite, thotë Frankleni, kur dua te bie gjendi dhem me vetbet t' ime:

— Mos u-genje per fyellë.

[1] Ushtimë hymnet, [2] Mendje: ortak vendi ku ka lindure njeriu dhe gjithçkit e tij.

Menjezi

Ish bere menges; dielli kish dalë. Guri u-zgua dhe u-ngrit nga shtrati. Pastaj vajti dhe shkoj nga dritareja.

Ish dite vere. Jashtë ne kopsht druret kishin çelurë lule dhe zogt' e vegjël kendonin. Guri pa humbure kohë lau duartë dhe sytë, u-mvesh

mirë, hëngri sïẍën e mëngjit. Pastaj mori librate ðe u-nis për në mesonjëtore.

Guri ish në djalë fort' i urtë, rinte i pastrë, mësonte mirë mësimet: giðë soket e tij, eðe mësonjësi, eðe i ati ðe mama, e donine.

Djali duke vajtur në mesonjëtore pa se çdo gjë që ishte më sý kish zënë ðe punonte: bujku po mihte n' aret; kopetari po praẍitte ðe tharte; mjeshtërit po benin shtepi, ðe çdo njeri pó punonte në punë në dyqanet.

Guri vështroj, se jo vetem njerëzit, po eðe kalsete s' rrinine pa punë: dëlëndyeshte benine lolesh, mbleta kuẍotle nër lule që të bëjë mjaltë.

— Eðe une duhete që të punoj, ða djali. Puna ime tani ështe mësimi, ðe duhet të kendoj mirë.

Djem, kur veni në shkoẍë punoni, kendoni mirë ðe mësoni. Mos humpni kohen tuaj. Tá doni mësimin me giðë zemrë ðe ahere do t' u vij' i embël.

Të kemi mësirë

Guri në dit tek shtitte pa ca djem që kishin zënë në qen të vogël ðe po e mundonin: kush kërkonte t' i liðjë që ishte në bisë, kush i binte me gurrë. Qeni po anguẍisej, po djemt ishin të marrë ðe s' u vinte këq.

Guri ish djalë me zemrë të mirë; kur pa të

vuarat e kafues' se gore, i erâi keq. U-qas te djemte âe já u mori qene nga duart e tyre:

— Eâe kafeete kane spirt, pse t' i mundojme, ç' u beri kjo kafe' e gore qe tâ beni te vuaje?

Djemt' e tjere u-turperuane âe ikne si-cili-do me n' ane, se âe sia e kupetonine qe bene liket.

Ca më tej Guri takoj ne plak qe mezi ecente duke pateture ne skop: djal' i urte i vate prane plakut, e pereendoei â' e zuri pej dore qe t' i ndihiq t' ecen. Plaku i gote u-patet mi sup te djaloeit âe i âa:

— Më paç uraten, biro! Te pase qeparâi qyo vajte âe apetove qen' e varfere, âe tani po me ndih mua. Ideriut te mire i vjen keq eâe per qeveit eâe per kafeete!

Sterviti. Te ndâsore, te pjekure, te âasure.

Sa âoj qen ka? Ç' i âoni qenit kur eet' i vogele? Ç' i âoni qenit femere?

VARFERIJA.

Ju te pasur, kur rrini
Rreâ zjarit me qezime,
Qesni, hani e pini,
Xhaviti me defrime.
Kerceni e kendoni,
Be çeli e qezohi,
Beni gaçi e loni,
Eâe prehi e ngrohi.

Ec juve duke pare
Me sy fatbardësinë,
S' u vjen fare të qarë
Vaĵë per varfërinë?
E dini, q' este jaste
Më plak' e dobetuar,
E pergyqur, e lastë,
E mjer' e dreqëruar?
Më plak, q' i vdiq femija,
Ëdhe mbet i helmuar,
Se j' u-shkretua shtëpija,
Mbet si kandil' i guar!

I'idë keta të mjere
Në të keqija rrojnë,
Vin' e lipin me dere,
Më kalëtë kerkojnë!

Naim Frashëri
(Nga Vëllimi LULET E VERRIUT, 1880 Bukuresht).

Të dy ăllë

Dy ăll ngë dilë u-poqnë mi ngë ure të nguste; nenë kalë ura shkonte ngë lum' i vogël me ujë të shkumbëzuarë. Ura ësë fort e vogël ăe dy ăll nuke shkonin dot, ëdhe që të dyja qendruanë: as ngera nuke donte që të prapsea ăe t' i bënte ndë tjatresë; u-egërsuanë, zunë të goditen me brirë ăe që të dyja ranë brenda në lumë.

Ne dite tjatre prape dy ši u-poqne mi até ure, po ketó ăi isine t' urta, s' isine te marra si te parate. Kur pane qe nuke skonin doi te dyja baske, qera u-uq, u-etrit mi uret ăe tjatra skoj permi të: kestú qera vatë me q' ane ăe tjatra m' ane tjatre.

Djem, bebuni si keto ăit e urta: mos u-beni te mare se bini ne lume, po i beni uăe soku-sokut.

Ntervistja. — Si i done ăai ze vogăe? Si qaheu ăija mesheă? Qye u done kisë kur jane ngue baske? Ku rojne ăile, ăratë? Ç' i don' ată qa-rann ăile?

Copa buke

Te na vije keq per te varferit

Te dy djemte me babau' e tyre kisine dale per te esfilure; kur se koh' e bukure babaj miele bijt' e tij ăe vente ne mes t' aravet ăe te brepevet: djemte brilinin ăe ter duke u-zbavitur i ată' i tyre a tregonte qe tok gerra te mira.

Kete raăe te dy vălezerit kur dunăe nga etepija kisine marre nga ne cope buke per te ngrene. Po djalit te mad i teperoj buka ă' e hoăi poshtë. I vshaj i vogăe u-uq ă' e mori copene buke.

I ăti e pa ç' beri djali, po nuk' e pyeti pse: prili qe te sohe ăe te kupetoje më pastaj.

Si ecen ca, pang atje afre uñese ne te varfere qe kie ndequre me qe gurr: ie qe plak' i mjere, i verbere ße i dobet; nuke punonte dot vete ße s' kie femije qe ta nequeje.

Djal' i vogele u-nda nga i ati, u-qas te plaku, i ña copene buke qe kie ne dore, pastaj nxori nga xepi dy ăjetese qe i kie ßen' e ema ne menges; já ăn eße ató plakut.

Babaj u-kůye dreq djemet ße u ña.

— Me até cop' buke qe hoăi mbarße qepari yt veña, eße até ăjetese, ti tani grzove kete te varfer e gore. Djemt' e mij: te kini mesire per te varferit, t'u vije keq ker aihni qe neri qe vuan ße qe ka uri.

Buka

(Pasoqe)

— Pastaj a e dini, djemt' e mij, se me sa mundime behete qe cop' buke, a e dini sa neres kane punuare qe te behet' ajo cop buke?

A e aihni kete are te gelbere me keto te *lasta* te bukura; ne ket' are eshte mbjeße grure. Bujku ka leruare ßene, me parmendete q' e heqine qete; si u-lerua ara eshte akuare *brana* mi të qe te ăyhen *plisate*; mi ket' are te leruare ße te plehruare, eshte mbjeße lara.

Fara pas ca dite xe e *çelen*, ßeu xe e gelberon: si rrilene paks te lastate bujku i *ßar*

ße i qeron nga bariesterat e liga. Kur rrëcne bimete, *kaʒiri* madohete ße ze e piqene koqete: abere te lastate verëene.

„Do te «ihni pas disa jave qyn do te koren' arate: *duaji* dó te rihene ne leme ße gruri qe do te ndahete nga kasta do te veje ne muÀi. Ne muÀi gruri *«bÀuhete*: mieÀi ndahete nga krundeja ße mbu«ete ne ßase.

„Ky mieÀ i barße *«bryhete* duke trazuare me uje ße pake kripe; brumete lihete qe te zere te *vije*; si vjen brumete e presine copa-copa ë e heßin ne furr. Buka piqete: *kolereja* kuqete ße *nuÀi* mbetet i barße ße i bute.

„A e «ihni djem sa qeres punojne ße he-qine mundime por te bere qe cope buke? Mos hißni poete bukene, kujtoni se ka qeras qe nuke kane ç' te hane, qe i ka mar' urija: ep-u-ni ketyreve qe cope buke, se jane te var-fere; mejtoni sikur te iait ju ne vent te tyre ße t' u vije keq.

QENI ßE HIJ' E TI.

Ne goje ca mie
Me qen e rrembeu,
Me sa vrap qe kie,
Tatepjete ßeu;

Ee me gas eume
Per plaçket qe epij,
U-hoq ne lame,
E me not po vij;
Kur ne njet eeh
Hijen' e tija,
Tjater e pandéh
Ngaha paqija;
Ne miet syr' i mbet,
Posa e qeλój,
Eßé mien' e vet
Ne lum' e leoój,
Se qenit tjeter
Deni t' já rremben!
J'ú-duk m' i teper,
Po tani çe gen?
Kur hapi syte,
Miai ekoj ne lunt,
Ee miau' e dyte,
Mé s' e eih gekunt;
Zu e po drriste,
E s' e gente dot,
Po anguλiste,
E vuante kot.

Syr' i pangosur,
Lakmim' i ekrete,
Na ka brengosur
Ne kete jete.

Naim Frashëri

Çiu.

Babaj prapɛ kiɛ daɛ me djemtɛ: Rapo, ɟiekuri ðe m' i vogeli Guri. Iɛ ηɛ diɛ vere, mez' i Priȁit; arate ðe druret ɛaine fort tɛ bukure.

Si ecen pake, qiɛȁi qɛ iɛ i kȁieȁtɛ, perηehere u-mbulua me re tɛ zeza.

— Do tɛ bjere ɛi, djem, po ejani tɛ kȁehemi. Eȁe sa pa arriture me ɛtepi zuri qe ɛi i hoȁe; po pikate sa venin po maȁohesin ðe kur j'u-qasne portes' se ɛtepise kiɛ zene ηe ɛi me rembim.

— Sa liket, ða Rapua, i maȁ' i djemet; ky ɛi na ndaloj qe tɛ zbavitemi, na priel giȁe gaze. Po eȁe me ç' ane doȁi kratú, kohe iɛ kaq' e bukure ca mɛ pare?

— Qyɛ behetɛ ɛiu, baba? pyeti Guri, qe donte giȁeηe tɛ mesoje.

— Me qene qe doni tà dhii, deponi ðe t' u ðem ç' rete ɛiu.

I pate ató re tɛ zeza qe u-ɟaqne ne qiɛȁ; ɛiu bje pika-pika pej atyre revet.

Po rete ç' jane? Rete jane avuȁ uji qe qendron ne ere: Dije e pate se mi ató drasa kiɛ ren uje; po pa akuare ɛum' ore ay uje humbi. Ç' u-be ky uje? Ujet e gerravet te lagura, behete avuȁ i hoȁe ðe ɟluturon n' ere: shere ðemi se u-ða ujet.

E kini pare eȁe vete qyɛ del avuȁ nga ujet qe zjen; avuȁ del ðe nga goj' e ηeriut kur mer fryme; kur mbajme ηe ge te ɟohte mi avuȁ

do të mohim se zë e mbulohete me pika uje. E kini vene re ne dimer kur fryjme ni ne qelqe te ftohte, qyo mvesete me avull.

Era ka gidenje brenda avuã uji, po s' dukete se eete «um' i lehte; po kur fryn n' er' e ftohte ahere ky avuã i hoãe qe s' dukete, ze e ngurete ãe tlaqete si ne re; kur era fryn m' e ftohte kjo re ze e tretete ãe behet' uje: siu bje pika-pika.

Mos u-qani nga siu, djem; se ky na ujit arate, na ngall bimete ãe drurete; po si ãen do t' ie i ãate ãe sterpe. Oiu na pastron eãe erene, na qeron pluhurat; «iu u jep jete giãe gerravet te gaãn.

Lumente, deti.

Te nesermen babaj i mori prape djemt' e tij ãe doli per te «etitare. Koha ie ndrequre se «iu vetem disa ore kie mbajture.

— Oikani, djem, sa e kukuare duket era, ãe sa te bukura jane bimete! Oiu na pastroj erene, i lau pluhurat ãe ujiti bimete.

Ca më tutje djemt' arritne me ne rripe te vogele. Dije ajo rripe ie e ãate, po tani ie plot uje ãe ne lum' i vogele po «konte ne te. Rapua po çuditeu ãe pyette me ç' ane erãi ky lume. Babaj u da:

— Ujet e «iut duke rene pika-pika, ze rjeã

si rreke te vogela, si kjo rreke qe po eohim keta perpara syvet tane. Keto rreke duke mbleðure me qe vent maðohene ðe behene lume.

Lumeqte rjeðin ger ne det; po ðe eume here mbliðene me qe peλk te mað ðe bejne qe kenete*.

— Kur qenka se giðe lumeqte ven' ne det a ne kenetat, qya nuke buçet deti a kenetn? pyeti Guri.

— Eete veriet se lumeqte derðine giðeqe uje; po eðe s' do haruare se keta uje giðeqe avuλohete: nga deti a nga kenete avuλohete me qint mij ok' uje ditene.

Tani vini re: ujet e detit ðe te kenetese bahet avuλ ðe ngrihete n' ere; ky avuλ itohete ðe, duke here re te dendura, bje si ei mberðe; nga eiu behene reketz ðe lumeqte, ðe keta vene prape ne det a ne kenete.

Po kur eate eume itohte ne vent qe te bjere si, rete ngrijne ðe bje debore: eðe debora duke çkrire ze e rjeð si reket' e eiut.

Ujet e eiut eume here gejne ðene te çkrifete ðe hyjne brenda ne ðet, eðe dalen ca me poate: kur del ujet keteta nga ðeu i ðemi ðurvim. Ujet e burimit eume here eete fort i mire.

*Kuje i done kenete? I'vi eqip ret' a po tyrqiet? Kenetese gegerisht a i ðon' eðe ligen?

Kenetat ﬁe lumenjte qe dime ne.

Ne Qipetarete kemi ca keneta te vogela qe i nohim mire, ﬁe kato jane:

Kenet e Janinese, afre qyletit te Janinese, me qe nisi te vogele brenda.

Kenet e Ohrise buze te cilit jane qytetet Ohri, Struge, Pogradec. Kenet e Prespese qe eshte afre asaj t' Ohrise.

Kenet e Kosturit eshte qe kenet e vogele po fort e bukure.

Kenet e Okodrese, eshte m' e madh' e kenetavet ne Tyrqi t' Evropese; kjo kenete eshte ne mes te Qiperise ﬁe te Malit te Zi ﬁe buze saj eshte qyteti Okodre.

Veç kotyreve kenetave fe nbedha ka ﬁe qe tok keneta te tjera te vogela, brenda ne Qiperi.

Ne Tyrqi t' Evropese veç te pese kenetavet qe ﬁame, jane ﬁe keto: kenet' e Dojranit, e Langazese, e Beniqit.

Lumenjte qe rjedin ne Qiperi jane keto:

Drini qe del nga kenet' e Ohrise ﬁe derﬁet ne det afre Okodrese.

Dojanse a *Bosne* qe del nga kenet e Okodrese.

Vardari qe del nga Luma ﬁe ekon nga Okupi e derﬁete afre Selanikut.

Shumbini qe del nga malet Mokra, ekon nga Elbasani ﬁe derﬁete ne det mi poste Durresit.

Vjosa qe del nga malet e Pindit afre Mecovese, ekon nga Permeti ﬁe nga Tepelena, derﬁete ne det permi Vlores.

Drenoji që del nga kenet e Maliqit afre Korçësë, ße i cili duke u-baskuare me *Lumrin e Devolit* mer emrin *Semen* ße derßete ne det më sipre Vloresë.

Leum' i Narlese që ekon ne mes te Greqise ße te Qiperise.

Veç këtyre lumenet, ne Tyrqi t' Evropese dunne permendure ße këta:

Ivqe Korcës që del afre Grebenesë ße derßet ne mënge te Selanikut.

Karasu, ne sançak te Seresit.

Marica, ne vilajet t' Edrenesë.

Nga gjithë këtá lumenj sa numëruanme, Vardari eshte m' i madhi.

ORA E SKOLISË.

Mesimetare! puna ßerret
Ehe ora jà po afronet
Skolia rri e po u pret
Plot te qeruare fronet.
Djem te bindshem' e te mire
Vivßat merni ndenë sjetuX,
Ecni pa ndoqe frazire
Ndë rrëgetet dyke reatur.
Mendja juaj gjithë qofte
Ndë mesimi' e mos u-lodhte,
Mire po qe te mesoni
Sa e sa do te gezoni.

Paqa Kristo Negovani

Nga libra *I Drejti Krpq*. Sofje 1906

E mira s' humbet

Luani eë miu.

He dite tek flinte ne luan* me ne pyll, ca miq po qesnin e po lonin duke nxituare permi trup te tij. Po luani u-zgua ë duke zgatare kembene zuri ne ge te zeze qe me nuke leviste dot.

Luani po beheu gati qe ta vriste keté kafee te vogele, po kjo zuri te luteta ë te qaje; aqe hiëur qau, sa luani nuke duroj dot, po e leuoj; i mjeri mi duke ikure ila: „O luan i mall, upreh se ë une ne here do jem' i zoti qe te cperblej keté te mire qe me bere".

Luani qesi me fjalet te kesaj kafee se vogele qe pandehte se do te mantie kurre t' i hyje me pune. Miu mé s' qendroj po nxitoj ne vrime te tij.

Ca kohe mé pastaj, disa gahtore kisin ngrehure lage me terkuza te ezndoea eë luani yne u-zu brenda me ne lak te forte; u-perpoq qe te upatonte, po kot! ë ca mé teper u-shtrengua brenda ne lak; eë zuri te ëeresc me hiëerim e me tmerr.

Miu i vogel e degoj ë vrapoj qe t' i ndihiq; nisi te lozie ëembet e mpreht' te tij ë me pak' kohe e keputi rripin ë' e zgiëi lagun eë çliroj mbretin e kafsevet.

*Luan, ushtar, dragua.

Luani.

Luani ɛɛtɛ ηɛ kafs' e egɛrɛ qɛ i ngan pakɛ mɛcecɛ, po ɛɛtɛ dy herɛ m' i mɑð ɛe ngɑ ηɛ qen i mɑð; ka bistin tɛ gatɛ ðe nɛ funt tɛ bistit ka ηɛ χafke qimɛ.

Luani mɑɛkuÃ kur vetɛ tre vjeç ka ηɛ jelé tɛ mɑðe rreð qafesɛ, nɛ zverk ðe nɛ guɛɛ. Femera nuk ka kurrɛ jelé.

Luani ron n' Afrike ðe n' Asi; ay qɛ ron n' Afrikɛ ɛɛtɛ m' i mɑð; n' Asi luani ron n' Arabi, nɛ Persi ðe nɛ Hind; po sɑ vetɛ po pakɛsohetɛ sɛ e gɑajnɛ ɛume.

Kjo kafs' ɛɛtɛ ɛum' e bukurɛ ðe ɛum' e fortɛ; pandaj luanit i kanɛ ðɛnɛ „mbret i kafɛɛvet".

Luani diten ri prehurɛ nɛ ɛtroike tɛ tij ðe gɛɛu nɑfɛnɛ; ɛen' e ka tɛ fortɛ ðe nɑfɛnɛ dukeɛ sikur gemon qieÃi; ha mic ðe çqyen ðen, sorkɑðe, dherɛ, ðe kafɛɛ tɛ tjerɛ; keto kafɛɛ kur i depojnɛ zenɛ driðenɛ ðe nxilojnɛ si tɛ terbuarɛ.

Luani nuk i suletɛ ηeriut ðe kur e eeh kerkon tɛ largohetɛ; po kur vɛɛiron sɛ ηerie e ndjek a kur ɛɛt' i nretɛ, shere i deriɛetɛ ð' e çqyen.

Peatrat' e Afrikɛɛɛ per tɛ ruajturɛ nga kjo kafɛɛ ndezinɛ zjar reð-per-qark, se luani ka frike nga flaka.

Femera pieÃ tri a katrɛ kelyɛɛ ðe i ɛikon me dzɛɛri tɛ maðe. Si mjer ay ηeri a kjo

kafes qe i qasete strofkese kur zete mema me kelyset e saj: luanesa kur mpron femijen zete sume trime ße fort' e egzre.

Luani kur zihete me lage mùnt qe te mesohete pake me qerine. Ne kopetet kafetore t' Evropese sohim luan ße luanesa, ehe ne cirke sohim lojtes qe lozine sume here me disa luane perqbere.

Eut' i bukure luani kur e seh qeriu mbyßure ne kuvli a ne cirke, po zete mire qe mos tà takoqe kurre vetem ne skeletinet e ne pyjet e Afrikese.

Kendimi.

Mbremanet gas darke djemt' isine mbleßure ße po benin mesimin per ne skoße. Guri po skrotte. Hekuri po mesonte numaratorene ße Rapua kendonte. Ne ßome te qete degohse vetem zer' i pendese qe skitte mi karte, a fletet e libravet qe kßehesine. Ne ßambe e maße varure ne tavan, epse qe drite ße nga dritareja vinte qe er' e hoße.

Ne qezim i mad te paret e katyre djemet qe isine mbleßure red tryezese ße po mesonin; ate dite kisine kenduare bukure ne skoße ße para darke kisine dale ße isine zbaviture me baban' e tyre.

Tek isine djemte duke bere masimet e tyre, babaj hyri ne ßomet, i pa qe te tre ße u-ge-

zua nga kujdes' i tyre. Është u ndihu që të bejnë më mirë mësimin.

Si e bënë mesimin, i ati ndenji pranë tyre dhe u ka:

— Sa të lumtur ini ju, djem, që dini e kendoni, sa rrit' e madhe fatbardhësija juaj që veni në shkollë dhe mësoni kaqë gjerra të mira.

I'idhe bota nuke di të kendojë; ka njeres që as të shkrojnë dy gjisht karta, as të kendojnë në libreza nuke dinë. Keta të gjorë janë si të verbërë, janë si pa dorë; atá janë për t' ardhur keq, se s' kanë vajtur në shkollë. Atá që dinë janë më të zotët, mohinë më mirë, kupetojnë më bukurë.

Sot gjithë djemtë lipsetë që të ven' në mesonjetore, dhe atje kendöjnë pa paguarë gjë. Po qemoti s' ie kështú, dhe un' e mbaj mënt në kohë t' imë që më vunë psatra s' kisë as një njeri që të dijë të shkroj' e të kendojë. Atá të mjerë isënë si njeres të lidhurë në hekura, se paditja e robërón ë' e dobetón gjënë.

Tani, ju djemt' e mij, ini dhe më të lumturë se nga të gjithë ne, se ju kendoni në gjuhë tuaj, në Gqipe. Unë s' e kam harruarë që në kohë t'ënë s' mesohëm shqipeja dhe ahere mësimi nuk' ie kaq' i lehtë sa e ki i ju sot; tani ju kapcioni dhe e nxini më çpejt ate që kendoni, dhe mësimi u vjen m' i embël.

YAI LART NDE QIEA

Yλ' i vogël lart ndë qiellë,
Dukete si zjar ndë pyllë:
Sipre ßeut lark qendron,
Ҳiҳa ҳiҳa ҳiҳëllon.

Eisk' i djellit kur perndon,
Nata hijen' e lëson:
Yλi vethenë zbulon,
Ҳiҳa ҳiҳa ҳiҳëllon.

Dritë e yλit kur ëkëlqen,
Udetarët ç' i pëlqen:
Natën' errët kudó ëkon,
Uδën vetëm' s' e haron.

Natën çuni kur vëatron,
Sipre boiës lort mendón:
Mëntë e tija ç' i habit,
Yλ' i vogël se si ndrit.

Kostandin Kristoforidhi
(Nga libra *Valët e Detit*, Sofje 1908).

Qeni ãe besa e ti

Me sitebleres kiɛ ŋɛ qen q' i kiɛ ven' emrine Ẋuf. Nga vij qen' e mir pas eã' e kiɛ nɛ vent tɛ ɛokut.

Me dite sitebléresi u-nis per eãe tɛ gate, i hipi kalit, mori ãe Ẋufne. Me vapehere i xbriti kalit, vetɛ ndeŋ nɛ hijet tɛ ŋɛ ahu, ndaj burimit, qɛ uj' i ti is i itohete si akuà e i harãe si ergent; kalen' e pengoj ã' e lesoj ne sest, qɛ ujitej nga ujet' e burimit, ãe bari is ger me gu; Ẋufi ndeŋ mẽ lark para tɛ zot, eãé zũ e mir fryme çpejt e çpejt.

Posa zũ veria tɛ frynte, u-ngrit uãetari, i hipi kalit eãe mori uãenẽ; po atje tek rrij harroj trajstenɛ, q' e kiɛ plot me florin.

Ẋuii e pa trajstenɛ q' e harrój i zoti, eãé u-derũ e i doki perpara eãe zu e i libte; i zoti i ra kalit ãe iku me vrap, po Ẋufi nxitoj ãe prap' i doki perpara, eãe j'u-hoq kalit duke lehurɛ e s' e linte tɛ mir uãe; i zoti e ndoki, e pergezonte ãe doj tã papste, po qen' i vartere s' doj tã lij tɛ mir uãɛ.

Popo! ãa sitebléresi, m' u-terbuaka Ẋufi tɛ vãrsurit! eãé prape rrahu tã xbutte e tɛ mir uãɛ, po Ẋufi mẽ tepere aeperohej.

Ah! ãa, vate Ẋufi u-terbua! eãé duke paerritiure heq eãe i bije; Ẋufi u-plagós rende, po s' angukiti fare ãe u-hoq nem' uãe ãe rã. I zoti u-maãrengye, po dita is duke ngrysurɛ, andaj i rã kalit eãe ekoj.

Kur vete më tej, kujton trajstenɛ, eðe ɛçh qɛ s' e ka; pa kðehetɛ me vrap prapɛ, e vjen tek goditi qenɛ.

Oeh qɛ Ẋufi iɛ ngritunɛ e kiɛ marrɛ uðɛne drejt burimit, eðe duke ikunɛ kiɛ berɛ qɛ vaẓdɛ pej gaku.

Kur j'u-qas burimit pa Ẋufnɛ qɛ kiɛ rɛnɛ ndaj trajstese ðe i kiɛ vɛnɛ kémben' e djaðit sipɛrɛ. Xbriti me nxitɛ nga kali ðe e lerkoj e e pergezoj; Ẋuf' i varfɛrɛ i puði dorɛnɛ të zot eðe mbyẋi syt' e soj!

— Ah! ða i zoti, m' u-ðaitɛ dora; më mirɛ tɛ kisa humburɛ floriqɛ, sa vrava tɛ zinɛ Ẋuf!

NAIM BE FRAGERI
Nga libra *Ë Kendimit Çunoret*
(Bukuresht 1898).

Librate

Per tɛ kenduarɛ ðe per tɛ mesuarɛ, sol kemi librate, tɛ stypura mi kartɛ.

Qemoti librate "s' dihesin. Pesqint vjet më parɛ s' kiɛ libra tɛ stypura. Ahere bota perdorte dorɛskrime": çdo qɛ skruhesɛ me dorɛ, mi copɛ lekura tɛ boẋa, eðe duhesɛ sumɛ kohɛ, sumɛ mundim per tɛ kopiaturɛ" ɲɛ librɛ. Pandaj ahere librat isinɛ tɛ strenta ðe çdo njeri s' kiɛ fuqi qɛ t' i blerɛ ðe tɛ mesojɛ. Tɛ diturɛt n' atë kohɛ iseinɛ tɛ pakɛ ðe tɛ raẋɛ; m' e sumt' e njerezise s' dintɛ as tɛ skroj as tɛ kendojɛ, pandaj njerezija iɛ nɛ t' errɛt ðe bota iɛ nɛ varferi e nɛ tɛ keqija.

Po më pare se të perdorenë lekura të hoka per doreshkrimet, qerrzit kane shkruare mi gur dhe mi tjegulla. Dhe sot në germadat e qyteteve të vjetra gejmë shkrime mi copa gure. Me emra vende gejmë letra dhe të tjera gerra të shkruara mi copa rame dhe bekur: kafa shkrime nuke behesin me pende, si sot, po gdhendesin me një maje bekuri: shkrimi keshtu donte emra kohe.

N' Egypte sot gejmë emra gure të mbrëdhej dhe shyllë ku janë gdhendure istori të gata dhe janë rrnjyere ngarjet e mbreterise. Këtó shkrofa ngajnë me fytyra shpesi dhe quhenë *hieroglife*.

Në germadat e qyteteve të vjetra, Babilone dhe Ninive, gejmë tjegulla të pjekura në furrë a të ftara në diell, mi të cilate janë shkruare ngarjet e vendit dhe istori e mbreterevet si dhe punet e veçanta të njerzve: kësó të shkruara nuke janë të gdhendura, po janë të shtypura kur ishin e qenë hala. Shkronjat e Babilonese dhe të Ninivese janë vija si dhambe, pandaj u thonë shkrim *thembrtor*.

Të dhurit sot i kendojnë dhe hieroglifet dhe shkronjat dhambetore, po janë munduare fort emra sa e gelne qyta kendohenë.

* *Doreshkrim* shkruar me dorë. *Të hejnjatura* të shkruare pesëri në pe të shkruar. *Qytet* - sot i math, kështu. *Rame* në metal i zi, bakër. *Egypte* në vend n' Afrike, Misir. *Shyllë* gur i gatë dhe si strambullar, thirk. *Hieroglif* shkrim i Egyptasvet të vjetër. *Babilone* në qytet i vjetër në ka qene afer Bagdadit. *Ninive* në qytet i madh dhe i rrenuar afer Musulit. *Tjegull* hallí e pjekur në furrë a o flirt në diell, qeramidhe. *Shkrimi thembrtor* shkrim i vjetër që përdornin Babilonasit dhe Ninivasit.

Ðeu.

Ky ðeu, qe gendemi mi té, eshte rumbullak, posi lemo. Perbrenda eshte mbushure me qe lenk te zjarte, si bekur' i treture; persipre ka qe gujate si vêja. Mi até gujate rrojne kaqe qeres e kaqe gerra te gâlla te tjera.

Kjo gujat' e ðeut eshte prej balt' e prej gureve ðe prej te tjere metaleve; te cumsat' aret' e saj jane mbuluare me ujé, qe atyre u ðonë *det*, sindekur qe ðe atyre anave, qe jane te xbaluara, u ðonë *stere*. Tri te katertat' e ðeut jane *det*, e qe e katerte vetëme eshte *stere*.

Steret' e ðeut ndahene me pese cope: Evropa, Asi, Afrika, Amerika ðe Oqeani. Nga këto te pese cope Asia eshte m' e madhja, ðe atje jane çpikure perpara perendit ðe diturit' e ndrituritë. Evropa eshte cum' m' e vogele, nuke vetëme nga Asia, po ðe nga Afrika e nga Amerika; po kombete, qe rrine mi kete copeve te vogele, kane shkuar aqe perpara ne dituri e ne ndrituri, sa Asia, me gjithe te madh' e saj, s' eshte gje fare perpara asaj. Amerika, qe set' e dyt' e coperavet te ðeut pas Asise, nga te madhe, eshte ðe e dyt' e katyre coperave, pas Evropese, nga dritat' e nga diturija. Amerika nuke ka qen' e ditur prej te vjeteret; kater qint vjet më pare Kristof Kolombi nga Genova doli nga Spanja me anije, e vat' e geti gjith' ate cope te ðeut. Q' ate-her' e tehu vane shume evropjane, e u-bene vendes atje, ðe sot-per-sot ca vende i' Amerikese jane më perpara se

Evropa ne çdo fare pune. Afrika eat' e tret' e copavet te ðeut nga te maðte, po este eume pas, se te eumet' e vendevet te saj jane te perveluare nga te nxehetite, eðe s' rrine ndr për tó, perveç se ca qeres te zes e te egere. Oqeania este n' e vogel' e te pese coperavet eðe n' e egert' e n' e pa-diture.

SAMI BE FRAQERI

Nga *Alfabetare e gjuhese sqip*, Stamboll 1879.

Kemis' e qerint te lumture

(Perallë)

Na ište ne here i bir' i mbretit Harun Rasid, ne Bagdat, qe s' ka fare i lumture. Vate ðe pyeti ne dervish; plaku i urte i ða se lumterija s' gendete lehte ne kete bote. — Po munt qe te behem i lumture, i ða, vetem me ne ane. — Ç' duhet qe te bej? pyeti princi. — Te mvesç kemisen e ne qeriu fatbarðe, i ða plaku.

Princi pañi doren e dervishit ðe doli te kerkoje kete kemise qe do t' i embelsonte jetene. Mori uðe te gute, rahu ðene, vate ne gjðe qytetet e mbeçeq, mvesi kemisen te mbreteret, t' imperatorevet, te princevet, te bujarevet. Po kot. Lumterija nuk' i vjen. Ahere sprovoj ðe kemisen e luftetarevet, te tregetarevet. Po prape s' e gente dot lumterine. I dispernare, mori udhen e ktepise ðe po kðehej ne pallat te t' et,

kur mb' uňe geti qe bujk qe po leronte duke kenduare ňe plot gaz. „Nú qe qeri qe duketr fatbarňe, ňa i bir' i mbretit me vethe tr lij. A je i lumture o mik? — Pó, ňa pesatari.—Nuke tr lipsetr fare pesend? — Jo, jam eum' i kenaqure. — Nuke doqe t' iee mbret? — Jo! — Qit me mua kemisza! — Kemisen! Po s' kam kemisr!

Qqiperija ňe Qqipetarete.

Qqipetarete janu bijt' e Peλasgevet. Peλasgete erňr 4000 vjet para Kristit nga Asija, zune Grekerin' e Qqiperine. Mé pasdaj erňe te huaj ne Grekeri, ňe nga Peλasgete mé te eumet' u-hoqne ne Qqiperi, te paket' u-perzjene me t' arňurite, ňe u-quajtine mé pastaj Greker' a Eline. Nga Peλasgete qe tufe u-hoňe n' Itali ňe duke perzjere me te fjere bene Aatinete. Andaj Greerite ňe Aatinet' ieine fis me Peλasgete, ňe. kguh' e tyre rreqet' i ka nga guh' e Peλasgevet

Peλasgete ndahesine ne eume filira e ne eume qeverira te vogela, si ňe Grekerite; po kisin' atú zakone, até gak, até guhe, etj. Te huajte eume her' i pandehne filirerate kombe te veçante. Filňe giňe kisine te benine qera me jatrene, kisine ňe krusqirera, po s' ekonine giňeqe me pqe, kisine ňe eume here luftera ne mesi.

Ehe sot Oqipetarete ndahene ne filirera, si Toske, Gege, Çamere, Labere etj.; etj.; po jane gjithe qe komp, e kane qe guhe. Tuha eqip e sotme eete Pellasgjetja, q' eat' e bij' e Sanskritese, q' eete guh' e Hindit e vjetere, de mem' e gjithe guheravet t' Evropese. Po duke pare gjithe guhet' e ekruara te moçime, qe jane ndruare, nuke mundime te dёmi se Oqipetaret' e moçim flisuine guhene tene si eete sot se gjithe.

Eete çudi, duke qene Oqipetarete më te pare n' Evrope, e ateritë e gjith' Evropaset, qys nuke kane ekruare guhen' e tyre. Sindekur i muarre Elinete ekroqete nga te huajte, si i muarre Latinete nga Grekerete, e ekruarne guhen' e tyre, mundnine de Oqipetarete t' i mernine nga Grekerit' e nga Aatinete. Qys rrojti qe komp mijera vjet pa ekroqa ne mest te fqinevet me ekroqa? Jane de eene nga te diturite qe kane dene se Oqipetaret' e vjetere kisine ekroqa te guhes' se tyre, e pasdaj kane humbure.

Naim Be Frashёri

Istori e Perpjekunes, Bukuresт 1886

Fyelë' i barint

Bariu, eoke, bariu,
Kur gemon e fryn veriu,
Eete perjasta fat-ziu,
E rreh breseri de eiu!

Barinɛ, ɛokɛ, barinɛ,
Mos e harroni fat-zinɛ,
Se le gruan e ɛtɛpinɛ
T' u kuλosɛ bageiinɛ,
Kuλoni moj bageti
Ti, ti, ti. . . . .

Kuλoni, biro, kuλoni
Kur tɛ vdes tɛ mɛ kujtoni
Ndjesɛ pastɛ tɛ mɛ ðoni.

Oikoni barin' e gorɛ;
Nɛ dieλ a nɛ deborɛ
Bariu me ɛkop nɛ dorɛ,
Ruan desɛ me kemborɛ.
Vɛɛtroni barinɛ mirɛ
Me tɛ ngren' e me tɛ pirɛ,
T' u marrɛ ðɛnte pa ngðirɛ
T' i kuλosɛ me dɛsirɛ,
Tɛ rrijɛ baskɛ me tɔ,
To, to, to. . .
Hani moj bageti hani,
Kur tɛ vdes do tɛ mɛ qani,
Per mua zi do tɛ mbani!

A. Z. ÇAJUP

(Nga libra *Bukë Toskërie*)

Kajro 1902

Aleksandr' i Madh edhé Maqedonia

Mbret' i Maqedhonise Filipi, q' ish bir Pelasgu e áte Qipetari, kish kryeqytet Pellene, q' iste ne qytet i mire qemoti, afre Vodenese qe eshte sot. Filipi nuke qendroj me mbreteri qe geti nga prindet' e tij, po kishte nder ment pamera te mbedha, e doj te behej mbret' i gjithe botese. Filipi ishte fort i mençim dhe asume trim.

Me 338 para Krishtit i ra Grekerise dhe i mundi Grekerile ne Qerone, me gjithe ndihmerit te Foqionit, q' ish i par' i Grekeret, dhe me gjithe perpjekjet' e Demosthenit, q' i shtynte Grekerile duke thene „ne i huaj po mbrit Grekerile! me ç' presteme?"

Si u-mund Grekerija, Foqionit i dhane helmine; Demosthenit, per te mos rrene ne dore, u-helmua vete.

Me 336 Filipi' e vrau ne nga te paret' e tij qe ishej Pafsani.

Aleksandr' i madh, q' ish qezet vjeç, e kish mesuqes Aristotele, nder ne front te i' et.

Aleksandr' i Madh, se pari atroj vendete, q' i-shine rreth soje, pasdaj Helvene, qe kish ngriture krye, e kish vrare nerezit' e Maqedonise q' ishin ruajtesit' e qytetit: gjithe qytetin' e Helvese e dogi, veç shtepin' e Pindarit e la. Pasdaj u-hodh ne Asi me 35000 burra, e kalloj. Nga gjithe luftarate, qe bani me Persine më te mbedhate jane: E Granikut, e Issose dhe e fundit' est' e Arbilit, qe atje u-pris Dariua e vateri e madh' e

Persisë së gjëas, ãe Darionë e vranë qerezit' e ti.

Si mori gjëlë ç' kish Persija n' Asi, u-hoq n' Egypte, eãe mbreteri e tij u-zgerua në pakë kohë që nga Nili e gër në Tunë. Pas Egyptese j'u-derũ Hindit. Ke nga mbreterit e Hindit, Taksili, j'u-fal pa luftë; pas ati arriti në lumet të Hindit; pertej lumit e prillë një mbret tjatere Hindas, që quhej Poro, me sumë ushtarë për luftë. Lumi kish arãur' e ia bërë det, po burren' e jelesë s' e mbantë dot gjendi: i ra kalit më parë nga gjëlë; kali, duke bërë not, nga dia mbytej ãe i-zoti ishtë në rrezik të madh; abere u-kũye ãe u ãa sokovet: E besonjtë që të hynjë në të tilë rrezik për të bërë zemërnë tuaj?

Me të heãurë pertej lumëne i ãeu Hindasitë, ãe mbren' e zu të gjëlë, po e mbajti me sumë nder me vetbe.

Aleksandri doj të vij ãe më tutje, po sokat' e ushtarat' u loã' e u-kerpuë ãe e kũyenë.

Erãi në Babilonë më 323 Aleksandri eãe më 2 të Qershorit vdiq 33 vjeç.

NAIM BE FRAŒERI

Nga libra Istori e Perpjãrsme

Bukuresë 1886

Nafti ðe majmunete.

Në naft ðolì me që vent n' Amerike të Jugese. Nafti kie me' vethe që ðes plot me kesula që i epënte per të ëiture.

Duke vaitare në qytet, që s' ie ðe aqe lark nga deti, nafti ekoj në permes të në pyll, ku në lufe majmunes briðnin mi ðegat' e ðrurevet.

Me dreke, me qene se djeli ie eum' i nxehte ðe vapa e maðe, nafti des të çloðes pake ðe ndeqti nene që dru të mað; nxori që kesule nga ðesi; e vuri në koke ðe ra në gume.

Kur u-zgua, me eume çudi pa se ðesi ie i zbrazete; as që kesule s' kie mbeture brendi. Po kur ngriti syte ðe ekoj majmunete që levrinin me që gaz të mað në mes të degavet ðe të fletevet, pa se çdo majmun kie në koke që kesule të kuqe!

Kusaret e vegele kie.në bere si ðe nafti, se majmuni gideqe perqesi nerezit ðe kafeste, ðe tani mi çdo koke të zezë skuqte që kesul' e re.

Nafti i qore eum' u-helmua per plaçkate që humbi ðe kot u-mundua që të marre prape kesulate. Si e pa që çdo epres' ie e humbure, nxori ðe kesulen e tij, ðe ðirri:

— Kur më muarte gidë ðesin, mirni ðe këtë që më mbeti! eðe e flaku kesulen që kie mveeure.

Po sa pa mbaruare mire fjalete, nafti me eume çudi pa se gidë majmunete muare kesulate nga koka ðe i flakne mberðe, si ðe ay.

Uëetari yne me vrap ëe me gaz e mbloëi plaçkene ëe doli nga pyli.

Uëetaret ëe ariu.

Dy qeres uëetonin me qe pyll. — Kam frike, ëa qeri, mos gejme kafshe t' egjera, se po a eoh gurmete".

— Mos ki frike, ëa eoku; eëe ne geçim no qe egersire do te qendrojme si burra; une kam arme te mire, zemre te forte, ëe. . .

— Ouyt! ëiri tjatri, se qe ze i tmerruar u-degua nga mez' i murizavet. Me qe çast eoku qe kish zemre frime, u-ngli mi qe dru si qe keter, ëe tjatri mbeti vetem. Po nuk' e humbi as fare. Me qene qe s' kish arme me vethe ëe s' munt qe t' ikente, u-shtrit mberëe ëe u-be si i vdekure.

Nga ferrate doli qe ari i madh ëe j' u-derë uëetarit te shtrire; soku i tij po driçoe mi deget.

Ariu j' u-qas uëetarit, i mori ere ëe i gori qeri i nxjerre frymen' e ngrohte mi fytyret te tij; po nuke fevisi fare; egersira e pandehu te vdekure ëe u-largua pa e ngare.

Kur pa se rreziku u-hoq, miku yne zbriti nga druri, pak' i turperuare, po dese qe te mbulonte turpën duke qesure pake.

— Ç' te ëa ariu ne vese, e pyeti.

— Me ëa qe here tjatre mos te dal me qe frikanac si ty.

Or' e rrezikut e tregon trimerinë ðe friken e qeriut.

Nxënësi/ja: Ç' emër ynë? Ç' janë ferrata? Ku ecin ku druri? Ikën, trembën, dëgjojnë. Ç' ka ne dëgjuar? Me ç' punë lejnë kalatë? Ç' emër ariu? Si emër kotoçi, ku rron ðe gjen ka?

Karta.

Më parë, kur u bëna fjalë nga libra e moçme, u ðanë se ne kohët e para karta qe përdorun set, nuke dihet; ahere bota ækronte mi copa metali, mi copa gurri a mi lakuriq kafshe; vetem n' Egjypt' ta moçme dinin te bejne ne ðoj karte me palcën' e qe kallamejë qe mbin ne lumë Nil, ðe q' emërohen *papirus*.

Sot kart' e barðë qe mollim behet pej copera levere te pambukta ðe pej druri.

Leverete më pare lahen me uje, pastaj me *sodë* qe t' u dalë pðe lyra; si zbardhen ðe pastrohen me krie menyre, copete levere vihen' ne kazane te mbëðeq ku leverete brenda n' uje behen cope-cope me ðika te mprehta qe këlhen me vrap te madh brenda ne kazan. Me këtë menyre recksin behen si qe quaj; ky quaj ækon ðe ætrengohet ne mes dy strumbullareve qe jane si petes te mbëðeq; duke ækuar me raðë nga ætume strumbullare, quaj ðahet ðe behet si petël e lakrorit: këtó pete jane fletët e kartese, qe pastaj pritën me ðika ðe behen paqela.

Karta sikundrɛ qɛ bebetɛ pɛj reckaɛ pambuku, bebetɛ ãɛ mɛ recka liri ãɛ mɛ mendafɛ; po ketó farɛ karte janɛ tɛ ɛtrɛnta, pandaj tani karta qɛ perdoretɛ par libra ɛ per gazeta, bebetɛ pɛj druri.

Druret ɛ vegelɛ pritenɛ ãɛ copɛtobenɛ mɛ maqina; ketó copɛ vihen' nɛ kazanɛ pɛj bekuri ku ka qɛ kripɛ tɛ trelurɛ n' ujɛ fɛ ngrohtɛ; mɛ dása orɛ copatɛ dru trelenɛ ãɛ bebenɛ si qɛ bram i ujɛim: ky quã zbarãetɛ duke bɛãurɛ qɛ kripɛ tjatrɛ, ãɛ pastaj ɛkan nga strumbuãaretɛ ku ãahetɛ ãɛ thɛlohetɛ ãɛ bebetɛ kart' ɛ barãɛ.

Ctypɛɛkrɔnɑ

Tani duhetɛ tɛ jemi tɛ lumturɛ qɛ kemi libra ãɛ i blemɛ kaqɛ lirɛ.

Qemoti s' is kɛɛtu, djem. Katrɛ, pɛsɛ qint vjet mɛ parɛ duhɛɛinɛ ɛumɛ tɛ hoãa per tɛ blerɛ qɛ librɛ. Sot nɛ qofɛ sɛ ja kini kaqɛ ɛumɛ libra per nɛ ɛkoãɛ, katɛ jã kini hua ati qɛ çpika *ɛtypɛɛkrɔqɛnɛ*.

Pa çpikurɛ ɛtypɛɛkrɔnɑ çdo copɛ librɛ ɛkruhɛɛ mɛ dorɛ; tani nɛ ɛtypɛɛkrɔqɛt, mɛ maqinɛ, mɛ qɛ dilɛ ɛtypɛnɛ mɛ mija copɛ.

Kur tɛ vemi nɛ ɛtypɛɛkrɔqɛt aqipɛ, do tɛ ɛohim sɛ atjɛ pɛnɔqɛsit raãiltin *ɛkrɔqɛnɛ*. Ɔkrɔqɛzat janɛ *a, ã, ɛ* tɛ gõendura mi metal si hekur. Raãiɔsesi mban perpara *dorɛɛkrimin* ãɛ

duke kenduar, mer nga *kasa* ekrɵɳezat qe i *rrafit* me raãe, aetú si ete ekruare libra. Ketó *raãe* vihene peane ɳera jatresa ãe behene *fuqe*, sikundse qe jan' ne libret.

Ekrɵɳezat e raãitura keatú si ãanse, vihene mi ɳe drase te maãe; mi ekrɵɳezat ekohete meÀan me ɳe strumbuÃar; pastaj vihete karta mi té; kart' e barãe merr meÀanin e ekrɵɳavet: ãe keatú ãemi se u-etyp karta. Mi ató ekrɵɳeza munt te ekojne sa karte qe te duasne ãe aqe libra do te etypin.

Ne etypeukrɵɳet giãe keto pune behene me maqine: meÀanni ãe karta epeun vete-vetiu ãe me te çpejte.

Otypeukrɵɳen e çpiku *Gutenbergu-s* ne 1452. Gutenbergu kie lindure ne Majence, qytet n' Alamaɳe; me pare keti çpikesi giãe librat leine dorenekrime. Gutenbergut i jemi te tere mirenjohes.

Kali ãe gomari.

(Nga persÀat e Esopit)

Me kale ãe ɳe gomar po ushtonin baeke; kali ie i ngarkuare eume lehte ãe gomari fort rende.

Mb' uãe gomari j' u-qas kalit ãe i ña: o eok, me s' munt t' ecen, barra ete eum' e

rëndë; a nukë të munt març që pjesë? Po kali beri veən' e surëerë.

Ca më tej, gomari i ña prapë kalit „të lutem ndihmë, se do të bjë".

Kali tundi kokënë ñe s' u-përgig fare. Gomari beri ñe ca çapë, pastaj u-rëzua ñe vdiq.

I zot i kafsevet, që s' kiш deguarë fare gë nga këto fjalë, mori gjëlë barrën e gomarit jë hoñi kalit, pastaj i vuri ñe lëkurën e kafsës' së ngorëurë.

Ësopi ish një i urtë i Grekut që mëgjonë ña fort i drejtuar për përvlaf e tij, ku ep këshilla përrreje duke marrë për rrëfenjë punët e kafsavet. Ësopi kish jëtuarë në Frygji t' Azës dolët ñe jetonte 600 vjet para Krishtit.

Kali ñe dreri

(Nga përvlaf e Ësopit)

Më kalë ñe që dre kuñotnin më që luaj; sa-ña-që vendi i gerë ñe kuñota e majmë, të dy mëqin u-zunë ñe u-prienë.

Kali deш që të apetoje nga armiku ñe vate geti përinë; i ña që të vrase drenë ñe, që t' arrije këtë, i huajti kurrizë.

Meriu e degoj dëshirën e kalit, i hipi në kurriz ñe ndoqi drenë ñ' e vrau.

Kali u-gëzua, po ky gaz nuke mbajti sumë.

Meriu e hoqi më vetbe, i vuri një frë ñe që kular.

Kali u-vu ne quar ðe atje brenda, duke mejtuare lirine, kupetoj sa kuelon «paga.

Stervitje. — Me su punu bya kâli? Si i done kalit femere, kalit te vegrie? Ç' ka kali ne kembe ðo ç' i mbodhur? Ç' este deeri, qe ha, ç' ka ne koke? Ç' rere luaši, funa? Ç' ka ne luaš? Kujt i done qipi, muðer?

Te rrime te pastre

Te pastruaret' e trupit dubete per dy pune te nevojeime: per te ruajture sendene ðe per te mos arðure te ndohte nerezet qe perzihemi.

Prapó, qe te pastrohemi, duhete tere trupne tá lajme te pakene qe here nde muajt, eðe më epeo (dendure), nde u-daute.

Krycte te pakene qe here nde javet, eðe më dendure, nde mos arðte mjaft.

Sÿte, faqete e qafene per menges.

Kembete per nbrenda.

Duarte, veç se kur lahemi me ió per menges, eðe sa here hame buke ðe kur do zeme gekafete qe fyros.

Po, kurdó qe lahemi, te kemi mentte te mos lahemi te dirsure me uje te ftohete, se na pris, po te presime sa te na «kone djersa.

Eðe ðembete t' i lajm' e t' i ferkojme per menges, qe te na mbahene te sendoee e te bukure, eðe te mos na bjere ere fryma e t' u vine te ndohte nerezet qe na ndoðene prane.

Θoqɪe ſ' i presemɛ per jave, qɛ ɪe mos ngatenɛ jaɛtɛ miɛit e ɪe mbliđɛɛ plehesire ndenɛ tá, e cila, veç se qɛ bie ɪe ndohɪe ndɛ ɲereɛte qɛ perzihemi, na ben eđe keq, ndɛ paçim nevoje ɪe krahemi eđe ndɛ u-ngite ndɛ gerra qɛ hame me dore.

Leerraɪ' e kokesɛ e ɪe njekrɛɛ ſ' i presime pas zakonit, eđé ſ' i krehime dite per dite, qɛ ɪe mos na zene đerrɪa e morra, ɪe cilatɛ e đaqene ɲerine, eate đe turp ndɛ ɲerezine.

Eđe ɪe varfɛret e punetorevet ngaje per ɪe mos pastruare ɪrupne s' munɪ ɪe na benete lođj' e panɛɛe, sa-do ɪe lođure qɛ ɪe jemi; se nga gum' i natese, qɛ e ká đenɛ Zoɪ' i jetese per ɪe çlođure e prejture, ndɛ prehein sa ɪe pastronemi, ndɛ fjaɪrenɛ qɛ na ɪeperon do çlođemi e do prehemi mé mire, do jemi đe mé ɪe sendosɛ, qɛ ɪe zeme punenɛ nesermet mé me zemerɛ. Purse ɪe pastruarɛte, nuke veteme ɲerine po đe bagetine eate vene re qɛ e sendos, eđe ɪe papastruarɛte e bubuqós đe e sɛmur eđe fatine já keqɛson mé keq, đe iare já pret. Se ɪe papastruarine e ɪe bubuqosurine e kane, si đe eate vertet, per perteses, eđe kane frike tá ngaɛqene até qɛ kane pune.

JAN VRETO

(Nga libɛɛ „Mirenetija")

Bukuroɛt 1886.

Okembi ðe uðetari.

Hε ηeri uðrtonte mε ηε mal ðe arriti mε ηε vent ku ηε εkemp i maδ kiε renε mi rrugri ðe kiε zen' uðrnε; ðe jaet' uðesε s' kiε mε ç' anε tε dilεε, aε mε tε menger aε mε tε djaðte.

Heriu duke parε se εkembi s' i linte uðε, u-perpoq ηε tε çeliη ηgenε ðe u-loδ fort aumε, po giðε mundimet i vanε kot.

Duke parε keté, ndeη mε aumε hiðerim ðe ða: „Ç' do tε bεhem kur tε mε rreðoje nata ne keté vent tε εkretε, pa ngrenje ðe pa ηε strehε, pa nprojtje, kur ðe zεnε kafεet e egεra tε dalεn nga εtrofka ðe tε kerkojnε gah!"

Tek mejtohεε këtó gerra, ηε fjatr' uðetar arriti n' ate vent, ðe, si u-perpoq ηε tε bejε ðe ay si i pari, e duke parε ηε s' i arrinte fuqija, ndeη mε ηε çip ðe uηi kryet.

Pas keti arðε aumε wetitarε tε tjerε, po aε ηeri s' umundi tε lozin nga vendi εkembin ðe giδ' i mori ηε frikε.

Ne funt ηε pej tyre ða: o veðezerit e mij tε bejmε ηε futje ne Perendija ðe t' i kerkojmε ηε tε na rreteje ηε mendje. Eðe giðε bεnε ηε futje tε Zot' i maδ.

Pastaj ay ηε ða „tε lutemi" ða akoma: „o veðezer, até ηε εskuε pej neε nuk' e beri dot vetem, kuε e di nε mos e bejmε dot giðε bεεkε?"

U-ngrine ðe giðε baεkε e εtynε εkembin,

ãe skembi lojti nga vendi, ãe atá van' n' uãe te tyre.

Uãztari, este nériu; uãetimi, este jeta; skembi este kundrestimet ãe te kequjate qe nériu takon me çdo çap mi uãe te tij.

Askuse s' munt te ngrere vetem ketë eksemp, po atá q' ecin me hoske nuk' i ndalon kurre.

Mesir' e vrtete.

Nuk' este mesire te hapurit e kuletese ãe te ãenet te hoÀa pa masr. Vetem te hoÀate nuk' e bejne néri e qe te doje tjatrine. Te ãenet te hoÀa s' hyn fare me no qe pune, po qe nuke çelete ãe zemren tanj, se vetem ahere i mirni zemren e tjatrit. Duhet ãene koha juaj, daeurija, mesira juaj.

Herezit më teper se limosa, kan' nevoje per ngusrÀim ãe perdrÀim. Sa néres te gore ka mi ãet per te cilet mprojtja hyn sum më tepers me pune se nga te hoÀate! Pajtoni neresit qe zihene, ndaloni gyqete, prapsni emirete, kesilÀoni djemet qe te bejne detyren e tyre, mproni te dobetin ãe mos e lini qe te vuaje nga i forti ãe nga i keqi. Jini te dreqte, te mesirsim, mirebéres.

Mos beni vetem limose, po kini mesire; doni te tjerete, ãe atá do t' na duane; hyni me

pune botese, ße atá do t' u merbejne. Jini babaj i tyre, ße atá do jene djemt t' uaj.

J. J. Rusi

Jan Jak Ruso-j ka qene qi filosof i Francese; kie lindure ne 1712 de vdiq ne 1778; J. J. Ruso jetoi e kohe te Voltairit (1694—1778) qe ka qene n' i mall' i ekzistuest, vjeraxtarevet ße filosofevet te Francese.

Punetori i mire

Ngrihet qe me mate
Pa dale mire djeli,
Mer qe, eße mate
Pa u-zbardur qieli.

Nd' are vete me gas
Punon me desire,
Se dreka si u-qas
Hà eße pi mire.

S' trembet kur fryn era,
As shi kur pikon;
Se ketu rat vlera
Per até qe punoni

Punen si e mbaron
Qe diersa i zjeß,
Se djeli perendon
Ay veglat i mbließ.

Mbremanet ndë shtepi
Nga puna vjen çlodhet,
Mer lemijen ndë gji
Dhe ha ç' ta ndodhet.

Vreshtin e ka kujdes
Bagetin' i ushqen,
Pa mjeft nuk' ri ndë fles;
Ta gjëra mir' i këndn.

Vjeshta kur afrohet
Ay shtepin' e mbush,
Be ri e qetohet
Prashe zjarrit me prush.

Sa çrrzim ay ndjen
Kur ka se ç' i duhet;
Dimëri i pelqen
Dhe kurre s' huhet.

Puna gjithe që nder
Per çdo qeri me mend,
Perlimi është vrer
Pa fjalë pa kúvent!

ASDREN

Nga libra „*Rreze Djelli*"
Bukuresht 1904.

Në tryezë.

Më darkë, si kështeolnë djemtë nga shkolla dhe si mbaronte babaj punënë, giithë familja mblidhëshin në tryezë, për të ngrënë gjellën e darkës.

Babaj gjithnjë duke parë të tre djemt' e tij kështú të ndjenjur me radhë njeri pranë tjatrit.

— Sot po u soh, djem, se kini urí të mirë; cfarë shkaku i kësaj është se kini punuarë mirë: kini kënduarë dhe kini lojturë bukurë. Ay që punón ha mirë dhe ka sendin' në vent; përtaci, ay që ri i mefshtë, nukë ha dot me urí dhe sendin' e ka të dobëtë, fytyrënë të verdhë, dhe fuqinë të pakë. Kini kujdes djem të kini sendin' në vent, të ini të sendosur se dhëmbët vetëm munt që t' ini të lumturë dhe të gazmuarë. . .

Kështu u flitte babaj bijvet; po nukë haronte dhe kërcënïa të tjerë; u dhë se njerin në tryezë duhet të kujdeset që të hajë psq, të mos derdhiq a të pikojë gjellë; të mos klasë lugen a furkun' e tij në gjellë të tjatrit; të mos marrë kripë me gisht, po me majë të thikës; të mos hedhiq kockat a berdhamatë jashtë tryezësë, po t' i lerë brenda në limbë që ka përpara.

— Dhe mos haroni, djem, të përtypsni mirë kafshimet; sa më lepërë të përtypsët gjella aqë mirë tretët në lukth, dhe aqë më mirë na vjen për sendinë.

Sherbitja. — Ç'është tryezë, ngjá, frenë, limbë? Sa herë ditënë ha njeriu? Ç'janë silë, dreqë, darkë?

Tryeza: Oeqeri.

Këtë mbremë babaj veç kesëlavet donte t' u epë ë mesime djemet.

Ne fund të gelës, kur erë i embël, babaj pyeti Gurrë:

— E di që ty të pelqejnë sumë gjë e embël; po ti a e di me se bëhen këto gjëra?

— Me sheqer, baba!

— Po sheqeri qysh bëhet?

Mi këtë pyetje djali nuk u-përgjig dot, se me të vërtet kish parë sumë herë sheqer të bardë, po as kish pyetur kurrë no që herë ngaha del.

— Oeqeri që përdorim për ne gjellë ë për ne kafe, del nga dy bimë të ndryshme. Herën nga këto bimë është që Zoj kallame që mbin ne vende të ngrohta si ne Misir ë n' Amerikë. Kjo kallame ngan pake ne kërcit mjeri ë lengu i saj rrit i embël. Duke shtypur ky lëng ë duke zier, sheqeri që ka brenda forcohet ë bje ne fund; ky sheqer ne krye rrit i pelyrur, po si e pastrojnë me që tok gjera, ze e zbardhet ë bëhet i bukur sikundrë q' e shohim ani.

Oeqeri veç pej kallamesë del ë pej *Panjëri*. Panjëri është që bimë si repa, po m' e madhe akoma, që mbin brenda ne ë. Ne vende tanë panjëri rrit' i kuq ë e hanë si sallatë; po panjëri që del sheqeri rrit' i bardë. Lengu i kesaj rreje ka sheqer si ë kallameja që dame, eë duke shtypur e duke kullusur del kjo që e embël që u pelqen kaqe tepër juve.

Per të kuẍuarë ẽe per të zbarẽurë ëeqerin, perdorelë që ẍoj ẽengjëj që belbelë duke djegurë kockalë brenda në enë të hekurta.

Tryeza: kafeja, çaji.

Duke folurë keslú, gelẍa ië sosurë, ẽe lani babaj kië marrë finyan' e kafesë; djemlë atje pranë kisin ndëqurë ẽe po pritnin ç' u kië per të ẽen' i áti.

— Dark' e solmë do jetë që mësim, ẽa babaj. Mesuamë ç' eatë ëeqeri, lani pa të ëohim ẽe kafeja ç' qenka.

E kini parë që të giẽe ç' janë koqet e kafesë, keló koqe të verẽa që i pjekin ẽe nxihenë. Farat' e kafesë që njihni janë berẽamat e një peme që dalin nga një dru i vogël: pema kur arrin eatë si e kuqe ẽe brenda ka dy berẽama.

Kafeja, djem, ka dalë nga Arabistani ẽe nga Habeëistani; nga këlá vende ka arẽurë n' anet tona ẽe sot eatë perhapurë mi të tërë ẽet, se lani që në të pesë copet e ẽeut pilelë kafeja. Sa-do-që ka dalë nga të dy vendelë që ẽamë, eẽe që kafeja m' e mirë del nga Jemeni, sot ky dru mbläelë po-ẽua tekdo ku eatë ngrohtë, ẽe më tepërë n' Amerikë të Jugesë.

Si pirje në vent të kafesë perdorelë ẽe çaji. Çaji eatë flet e një druri të vogël që ron në

Çin, ne Zaponi ße ne Hind. Keto flet te vo-
qela mbliδene me δore δe pastaj lihen' e δa-
hene pake ni pλaka te hekurta qe mxehene
me zjar se posmi; keto flet te kuqura, pastaj
vihen ne kuti, sikundrr qe i bleme δe i pine ne.

Kafeja δe çaji nuke jane te mira per djemt' e
vegjel. Per qerezit e mbeßeq nak' u ben likot
ne ecudet kur te pine pake, δe ne tepere
pas buke.

Trendafili δe vàri

Nga Victor Hugo

„Vesen qe qjeλi te stie
„Ç' e ben lule δeburie?"
Vàri trendafilit δa.
Trendafili δote: „Tinz
„Ç' i bon kesmet qe te vinz
„Tere kesmete qe ha?"

Lulja δote: „Vàr' i erret
„Me luiet e qjeλit, mvereet
„Mbletes mjaltinz i sjeλ".
Vàri δa: „O lul' e qare
„Me çdo spirt pe sa kam marr
„Beq qe engeλe ne qjeλ".

LULO KALJBOGLI
Nga e perkohshmeja „Liburija"
Selanik, 1909

Victor Hugo (shndohete Viktor) eshte qe i madh shkrimtar i Francezvet; ka vdekur 25 vjet me parë.

Fili.

Me nga kafeet e çudigme ie ăeut este ăe fili. Kjo kafee me kacre kembe, este aam' m' e maăe, m' e larte ăe m' e trnee se ne buaă.

Fili e ka qimene ăe lekurene giăenje ie zeze, kokrne te maăe ăe qafene fort te ekuzere; brire nuk' ka fare, po ka dy ăembe fort te mbeăeq qe dalen nga nofua' e siperme: kata ăembe te bukure ăe me gyre pake si te vere, jane ger me dy kut te gate, ăe i serbejne filit si arme goditese.

Me qnăe se fili este fort i larte ăe qafen e ka te ekuzere, nuk' uq dot kokrne ger mberde qe te kuăose, se filet giăenje hane bar; po ebe sikur i' arrinte dot ăeue, prape goja s' do i' i mpaletse ceberăe, se nuke do i' a linin te dy ăembete qe dame; pandaj fili ka ne hunde te gate, pake si feçk' e derrit, po me teper se dy kut e gate; kjo hunde este fort' e levizçime ăe e sundose; maj' e hundese este si goje ăe buzet e saj levizime si buze goje: me mzjen e feçkese fili kaput barin, mbleă degel e drurevet ăe pastaj i epie ne goje, duke kilyere hundrue, se po vetem e ăs si goje po ebe si dore, me te cilen godit armiqte ăe inprobete nga kafeet e egera.

Fili ron ne Hind ăe n' Afrike: filet e Afrikese kane veacte ăe ăembete më te mbeăeq se nga i' atyreve te Asise.

Ne Hind filete jane zbuture ăe perdorene si kafse. Elepiake, si kali ăe si kau, per te ba-

rurs barrs ts rsnda ; fili mant ts mbaqs ger ms stat a tet qint oke mi kurriz, ðe ecsn ter ditsns më qpejt se nga kali.

Fili sats sum' i mesçim ðe kyn sums ns puns ns Hind. Sembet e mbrëðesj ts kesaj kafse kyjns ns puns per ts bers plaçka ts ndrysme: psña, dors ðike, ðe ts tjsra gsrra stolije.

Oksòa

Sa e dua skoλsns ðe me sa qaz vete atje! Brenda ns skoλe gej sokst e mij, t' urts ðe ts mirs ; ns skolst kam mesoqesin qs ms mson kaq gsrra ts mira ðs qs mundohets kaqs sums per ns.

Djal' i mirs gidsqs vets ms qaz ns skoλe. Oiko sa bukurs jans raðiturs skoλarets mi rsstat e tyre! Qs ts gide jans mvesurs ts pastrs ðe librate s' i kans fare ts filiqura. Oko-λar' i mirs ka kujdes qs ts mos lyeje as duarts, as librate, as deftersts.

Tq tre vsλezerit Guri, Hekuri ðe Rapua jans skoλars t' urts ðe ts mesçim ; ns skoλe vens me kohs, mesimet i bejns mirs ; skojns bukurs me sokst e tyre ðe degojns gide fjalet e mesoqesit. Pandaj sðe mesoqesi i do ðe i levdon gidsqs, ðe i tregon si sembeλs ns djemt' e tjers. Tr tre vsλezerit jans ts pars ns mesimet, ðe kur dalen ns kopst ts skoλess jans ts pars ðe ns

të lojturë. Po nuke zihenë kurrë duke lojturë dhe as çirrenë as ngjitenë kurrë. Jo, Guri, Hekuri dhe Rapua janë të skërvitur mirë dhe lozin e zbavitenë si djem të mirë, dhe jo si të marrë.

Skërvitje. — Ç' është shkolla? Shkollar u i thonë dhe mësonjtorë? Shkollarit u i thonë dhe nxënës? Ku më mësoqni? Ç' është gjuha e nxënë? Më se shkruan djali mi gjuhën e zezë? Ngaha dal tabasiri? Më se shkruan shkollari? Ç' është kaligrafi, ç' është matani?

Qeni.

S' gindetë tjetër shtës mbë giithë botënë më *besnik* se qeni: kudo më votuar i zoti, dhë ai vetë mbrapa atij; nd' uje ndë rafë i zoti, dhë ai nd' uje bie; ndë zjarm ndë rafë i zoti, dhë ai ndë zjarm bie; mbë ç' do rezik të bjer' i zoti, dhë ai perpiqetë bashkë me atë, dhë s' dahetë prej të zotit, deri sa të jetë gjallë. Qeni nuke ruen vetëmë të zotinë, por dhë qef dhë gjithë e të zotit, dhë e rrën, dhë s' len më e prekunë tjeterkush. Qeni mer ërë fort më hundë, dhë kur u nisrun' ërë gjarmavet kembavet, gjëm ç'do gjë. Ai âtë' i letë, dhë ka kembë të shpejta; mundetë më ecunë fort më vrap, kur do më zënë ndonji *gjë send*. Qeni mer vëm gjithë çkë i' i thonë, por s' mundetë më folunë më gojë; dhë kur âtë' i vogëlë, mësohetë më bamë ç'do punë, të cilatë s' mundetë më bamë tjeter shtës. Janë gjithë ç' farë qenë,

të cilëtë ðajenë mbë ∗tat, e mbë qimë, e mbë turi, e mbë veeë, e mbë leç; por të giðë janë të vlefshim për qerezit, sepsë giðë-se-cili prej atyneve di më bamë punën e vet: disa prej atyneve ruejenë ∗tëpinë, eðe s' lanë qerí të huej më ∗këlunë mbrenda, të tjerë ruejenë ðentë ndë stan, eðe s' lan' ujkët më kymë mbrenda, të tjerë guejenë për *spendër*, e për atasë bashkë më gushtarinë, të tjerë bajnë nóf, eðe *gufën* e nxjerinë ga prej ujit dy tre pas ðellë. Qentë hanë mish të gallë, eðe *brejtës* ecënta më ðambë; por kur s' gejenë, han' eðe bukë ðalë. Ata kur s' gejen' ujë, terbohenë, përandaj s' duhetë më i lanë pa ujë, sepsë kapsojnë qerës, mbasandaj terbohen' eðe keta. Qenelja pjellë gjatë a ðetë kalyp-për-ni-herë, të cilëtë lejenë më sy mbyllë, eðe mbas dy-mbëðetë ditë u çelenë sytë: e atëna u ep sisë gjatëðetë e tri ditë, mbasandaj i lisonë: mbas katër muejsh ndërrejenë ðambetë, eðe rrëmbejnë për dy vjet. Qenë lel kundrë anëmikut, eðe e kapsonë më ðambë: por të zotit i luenë bisëtinë, eðe e lëpinë më gjuhënë.

KONSTANTIN KRISTOFORIDI
Nga Albëtori epir. Shtatuë 1872

Ben, hëna, dielli

Më ditë babaj u ðu djemet:
— E di që kini kenduarë ç' janë ðeu, hëna

ße dieλi; po unε dua qε iε má ßoni ße qε hεrε ç' kini mesuarε mi keta tε trε trupa.

Rapsan, q' iε m' i maß' i djemet, u-përgjig keshtú:

— SSeu, babá, εshtε ky lemsi rambuλak mi tε çilεt rójmε nε. SSeu nukε qendron i palevizçim si na dukεtε nε, po rungulλizet rotuλ dieλit; duke kλyerε, mε qenε sε ßer qε anε e εch dieλin, ße her qε anε tjatrε, ana q' εshtε nga dieλi ka dritε ße atje εshtε ditë; ana tjatrε mbetet nε t' errεt ße ßemi se atje εshtε nátε.

Hena εshtε qε lenε εßε njo si ßeu yne; kur sikou qeriu nε lejqyrε mi henet, dukenε shembεq ße male; hena na dukεt e ndriçme sε i bjε dril' e dieλit. Hena kßehetε reß ßeut t'ενε, po na kßen gjiεqε até laqe.

Hena dukεtε si draper a pjot, nga εkaku sε dukε rotuλuarε reß ßeut, dieλi her i ndrit qε copε ße her tjetεr tε trrε laqenε qε i soßim nε.

Dieλi εshtε qε lenε i maß ße i xjarte. Çdo qε mi dieλ εst' e trεturε ße avuλ, sε bεn εunε nxehtε, pa as qε metal as qε nga gurrεt ße trupatε qε qoßim keta mi ßet, nukε duron dot.

Dieλi εshtε εunε' m' i maß sε ßeu: nε qoftε sε dieλi εshtε qε karpuz' i maß, ßeu dshet tε jetε sa qε qiqrez' e vogεlε. Po hena εshtε m' e vogεlε sε ßeu: nε ßençim sε ßeu εshtε sa qε portokall, hena mbetetε sa qε arr' e vogεlε. Pandaj ßeu kßehetε reß dieλit, ße hena reß ßeut.

Ne na dukεtε sikur ecεn ße kßehetε dieλi, sε εßε qε qeria qε ndoßetε nε qerre i dukεtε sikur ecin druretε ße gurretε qε janε mi uße.

Ne nuk' e ndjejnë që këhetë ðeu, se ðeu është kaq' i madh ðe qerin mbetetë kaq' i vogël perpara ðeut!

Po nuke do ðenë se ðe dielli ynë rri në një vend, se ðe dielli ecën brenda në qiell ðe merr një uðë të madhe. Dielli duke uðëtuarë beq pas ðenës, eðe ðeu beq pas henenë.

Dita, nata ðe stinat

Nga të rotulluarët e henësë rreth ðeut ngjajnë ndryshimet e saj; kur hëna driten e ka perpara saj, ðe kur ndritohet e tërë faqeja, athere ðemi *hënë plot*; po kur drita, do-me-ðënë dielli, i bjë më një anë, athere në vetëm anën e henësë ndritur, ðe i ðemi *hën' e re*, a *hën' e zbetë*.

Nga të rotulluarët e ðeut rreth dielli, ngan dita ðe nata: ajo an' e ðeut që ësht dritë; ana tjatër është në t' errët ðe ðemi se ðen natë.

Dita ðe nata bashkë janë 24 orë, se ðeu do 24 orë që të këhetë mi boshtin e tij, si mësi më lehë.

Po dita ðe nata s' janë të dyja baras se gati: vetëm në Mars ðe në Vjesë të Parë që të dyja janë nga 12 orë të gata. Në verë ditët zgatenë ðe në dimër ekurtohenë. M' e gat' e dëshvet është në Qershor ðe m' e gat' e nëtëvet është në Qershëndrë.

Ndryshimi në gatesi të ditës dhe të natës ka për ekak se dheu kur rotullohet rreth diellit, kllehetë si lëmsi lëm mi boatin' e tij. Po ky boat me qëne se nuk' est' i drejtë, po estë pakë si i perjertë, netet dhe ditet nukë janë barás në gatesi.

Nga të qenet i perjertë boat' i dheut na vinë dhe *stinatë*; kemi katrë stina: *pranverë* (Marsi, Prilli, Maji); *verë* (Qershor, Korrik, Gusht); *vjeshtakë* (të tri Vjeshtatë) dhe *dimërí* (Qershendre, Janar, Shkurt).

Po ndryshimet e natës dhe të ditës nukë janë në tokdó mi dhét: në vendet mi *ekuator* (që estë si brez i dheut) netet dhe ditet janë në të gatë, dhe afrë *polevet* nata zgjatet gjatë muaj dhe dita gjatë muaj.

Vendet afrë polit të verint.

— Ç' janë polete, baba? pyeti Hekuri.

— U thanë se dheu duke këyerë rreth diellit estë si lëmsi me lëm që drithëtë mi boatit të tij; ató të dy pika ku del boati emerohenë *pol*: pol' i veriut, ay q' estë nga veriu, dhe pol' i jugesë, ay q' estë n' anë tjatrë.

Vendete që jan' afrë polevet kanë një jetë fort të çudíçme; nga katá të dy pole, ay i verint vetëm ka vende të ndëpurë; pol' i jugesë estë rrëthuarë me dét, dhe nukë ron njeri atje afrë.

Red polit te veriut jane veria i Evropese, i Amerikese ße i Asise. Ne veri t' Evropese ron qe komp qe i done Lapon, ße n' Amerike ron kombi Eskimo.

Keta vende jane eume te fiohte ße mbulu-are gjßenje me akuÀ, sa ebe deli eume here eet' i ngrire. Ne visete qe demi, ne vere di-tel zgalen aqe eume sa dieÀi nuke perendon fare: atje ben disa muaj me rade dite, ne vere; pastaj ne dimer ze nat' e gate ße disa muaj me rade nuke del fare dieÀi! Fare ne pol nata ße dita jan' aga gjate muaj te gjata!

Nuke ron dot ne qe dru a ne qe bime n' ate vend te ekfete mbulaare ose nkuÀ e me dehore. Vetem ne Àoj moyeku mbin mi ca ekembeq a nene dehore. Me keto bariatera te dobeta ueqehete qe Àoj dre qe ron atje, se veç keti dreri qe i don zem, ße qenit ße ariut, nuke ron fjaire kafe atje.

Reni ueqeu qerezine me qumeetin' e tij ße i heq *sojeve*. Soja eete qe Àoj gjvate here pej Noge ße pej lekure, qe eket mi akuÀ. Sajen e hegin rjmet ße qente, se atje nuk' ka kuaj.

Eskimoete ße Laponet etepet e tyre i hejne pej copa akuÀi: keto jane si kasoÀe te vogela ße kane vetem qe vrime te vogele si dere. Atje brenda e tere femija ron e ftenguare, ne dri' te qe kandili me vaj a me ßjame te kafaevet te sterese a te pieqevet.

Keta qerezit e veriut ueqehene me piuq qe zen' ne det ße pine vajin e tyre, se ne te

fiohte- qeriu ka nevoje qe te kaje gerru te majme si ăjame, vaj, galpe, qe te nxehete.

Vendete n' Ekuator

Asnu sikundre qe vendete afre polevet jane te fiohte, vendete qe jan' n' *ekuator* jane te nxehte.

Ekuatori eshte sikundre qe ăsht', si brez' i ăsht. Me qene se poshte jane te dy pikate ngaha ekon boet i ăsht, ekuatori eshte ze mes te dy polevet, red-par-qark ăsht te ăsht, si brezi ne mes te qe kadeje rrumbullake.

Ne ekuator dieli ekon nepermes te qiellit, sikundre qe dukete ne vendet tane me dreke here. Pandaj ky dhea eshte cum' i nxehte. N'ata vise edhe nata me cifen jane baras, do-me-ăsht qe te dyja nga 12 ore, dimer si ăe vere.

Vendet n' ekuator jan' n' Afrike ăe-n' Amerike. Nga vap' e madhe ca vise i' Afrikese jane te pabanuara ăe te shkrete, si Sahara q' eshte mbulluare me rere ăe ku nuke gendete as burim, as lulue.

Po ne' ato tjatre ca vende nen' ekuator jane te mbulluare me pyje te mbeădeq, ăe druret atje jane te gelbere dimer si ăe vere, se koha rri giĕe none si vere, pa u-ndervuare as fare.

Ne keta pyje rojne gerperiq te mbeădeq, majmuĕe, tigre (kapĕaue) ăe te tjera kafse qe nuk' i nohim ne. Brenda n' ato fleta giĕeqe

të gelbera ãe n' ató barëstera të mbëda kendojnë zoq me pende të çkelqyera ãe të bukura.

Vendesit t' Afrikese ãe t' Amerikese që rojnë në vendet nen' ekuator, janë me cipë të zezë ãe fort pakë të qytetëruare.

Gëstenjatë.

(Prralle këyere nga frengjishtja)

Në pëallë ëkonte përpara etëpivet lonë, me të gomar të ngarkuarë me penë; kur qendronte mb' ndë në mbliëesim rëd e rotuÀ ãe ëikonim me lakmim baren e kafëese. Në dite gomari ia ngarkuarë me dy ãasë plot gëstenja, ãe keto penë të bukura po dukëesin nga të vrim' e ãesit, sikur po zgatnin koken ãe po na qëesnin. Djemtë q' ëeinë mbleëur' atje po i rrëfenin ëoku ëokut keto gëstenja të mbëda e t' embela, ãe njeri ãa që tâ maãojnë vrimen' e ãesit. Kjo ëjalë u-pelqeu të tjerëvet, po unë vetem u-ndoãçë kundrë. Tek që djalë po behëë gati të çjerrë ãesnë, unë hyra në mes ãe dëëa tâ ndaloja. Po ëjalet e mija si ãe fuqija, më vanë kot: që djalë më ëa që grusë ãe unë, duke dëëurë që të mproq ãesin, raëë më të baëkë mbrëmë.

I zot' i gomarit e degoj gëmëne ãe nxiloj; duke pare djemt' e tjerë q' iknine duke nxituarë, ãe mua ëiriturë në pluhur në mes të gëstenjavet q' ëeinë derëurë, e kupetoj qeÀimin

e sokevet te mij, me pandehu ãe mua baske me tá, ãe pa llene ge tjaire, me goditi me sufren qe kis ne dore.

Coket e mij qesne ãe n-taÃe me mua. Po' une s' u-merzitse as fare. E dina vete qe kisa punuare qe ge te mire pa le te mos mâ kis diture i zot' i gesteqavet. Kjo nparje me hyri sume ne pune ãe me forcoj velijene t' ime, se, jo vetem kupetova qe nerin duhet te beje te miren pse eat' e mire, po me ña e'ie qe emre si neri te dreqte ãe te nderçim. Se neriut kur i del emri per te mire, duhete qe te perpiqete ãe mos punoje ge te pa pelqyere qe mant t' i lyeje ket' emre.

Luftet e Persese n' Epir.

Perseu, qi kje i mprápmi mret i Maqedonis u-prîs me Romant, te ciât i çilne luft, e çuene qi ustri te made per me i ra e me e çartun[1].

Epiri, a Qqypnija e poslme, qi iste baskue me Maqedoni, iste oden pustet[2] te Perseut, e liâun me bes e me fé me até. Per ket pun eãe Epirotet mbloûne ustrin e velit[3] e u-bane baak me Maqedont per me qindrue[4] e me pritun vâlen e ustris Romanvet. N' ate koh mretnojte ne Ilirí Gençoja. Eãe Gençoja, mbasi iste Qqyptar e kiete faren e lisin baak me Perseun e me Maqedont e me Epirotet, mbloâ eãe aj ustrin e velit prej malevet Okodres e prej Du-

kaginit, e prej males te Melit Zi, e prej giđ tjera vises qi isin nden puetet te ati, e u-ba buek me Perseun per me lefiue me Romant.

Uetrija e Romanvet kiate per urđentar te par qi burr te fort, qi i đojsin emnit Pal-Emil. Uetrija e Romanvet u-perpoq me Qqyptart ne qi vend, qi i đojsin *Pidna*, e aty u-ba qi luft' e mađe e e mneremc[3] fort, e u derđ eum gak kah[4] te dy ant; por ndonse Qqyptart qindrueue eum e bane trimni te mađe, e u-vrane por si burrat e nalçim, uetrija e Romanvet qiloj[5] mâ e fort, e Qqyptart u-prisane e u-đyene, e u-vranc me eumic te mađe, edhe Perseu u-zu i gal.

Mbas aso lufiet Romani Maqedonien e danc kater copue; edhe nhosi e etine te giđ ne dor, e bane per vehte.

Qqypnin e poelme e prisne Iarel, e dogne e rrenuene[6] mal-Iet gyteie, bane plaçe skaf' gelne, e zune qi qint e pes-đet mij spirt te gal, e i quene ne robni[7] ne Rom.

Prej se skaf i get Qqyptart ne ket luft me Romant merret me mend se qys aso kohet Qqypnija u-lik e u prie e hupi me ga e me krye, e buer te giđ te mirat qi pat, e dijen e shkrimet, e ra ne vorfeni, e ne robni, e ne pa-dije, ne te cilen gindet edhe soi ne ket dit.

VASA PAUA SKODRANI

Nga Albetore e gubime sqip

Stambol 1879.

[1] Te prisane [2] Fagl. nder [3] E tyre. [4] Per te qendruare [5] E mberaare. [6] Nga [7] Iute, u-ndoll. [8] Rrezane. [9] Qe, qlo pe. [10] Robeni. skllaveri.

KUNAÐJA VECUR SI KENDES

Pendɛ kendesi
Kunaðja venɛ,
Ndruar ðe zënɛ,
Pálavet u erð;
Θa: mir-mengesi,
Ç' beni si jini?
U ngrit' a flini?
Bɛ nɛ mest u-derð.

—

Kapoti i ða:
Kur na haroni,
E s' urðeroni,
Fort mirɛ jemi;
Ah pa tani a!
O miku ynɛ!
Kur tɛ ŧoh synɛ!
Ç' tɛ mirɛ kemi?

—

Verlét pendɛ kɛ,
Po unɛ tɛ ŧoh,
Fort mirɛ tɛ ɳoh,
Qɛ je i huaj,
Te di cila je;
Ti s' mɛ gɛɳen dot
Mos u-mundó kot,
Eðe mos vuaj.

E mira jonɛ
E tɛ mos mbesɛ,
O e pa-besɛ!
Nga ju as farɛ;
Per tënɛ Zonɛ
Tɛ pergerohem,
Cumɛ gezohem,
Djaλi t' u marrɛ.

—

U ngrit e iku
Otriga Kunaäja
Genɛstrɛ-maäja,
E sy ɛkundija;
Iku armiku,
Se u-gëll dita,
E u-ïtë drita,
Pa s' ie e tija.

NAIM BE FRAŞERI
Vjerşa, Bukuresɛ 1886.

Foleja.

Ciko tani q' erâi parvera qya ben folenë delëndyë' e bukurë. Delëndyëeja i ben folete brenda në ëtepi s në strehet e saj; atje mavkuâi âe femëra sjellin në qep të tyre baltë, kashtë, copa leq âe tjerin e ngrehin ëtepizene ku femëra do bjere klloçke âe do nxjerë zogjt.

Vetëtroni me sa daëuri i ëikon të vegjlit e saj, me sa kujdes i rit, me sa pekul i nxqen! A e kini vënë re kurrë sikur të qasete no që armik te foleja me sa trimëri i sulënë nëna âe babaj? me sa daëurë të mâdhe nprojnë të vegjlit e tyre?

Kështú eâe në na kanë ritur nëna âe ëla yne. Eâe atá kështú kanë vunjtur për në! kanë mbetur pa gunë, na kanë runjtur tërë natënë kur kemi qenë të sëmurë, âe na kanë sjellë në këtë mot.

Po ëikoni delëndyëete së qya po vinë qepin plot me ngrenjë; me vrap të vegjlit kllasin qepllin e tyre në gojë të prinderet âe hanë atë q' u kanë sjellë.

Delëndyëete nëqëhenë me krimba, me vjeme, me miza âe me të tjera gjëra. Pandaj mos i vritni këta zoq, mos u prinni folenë, së delëndyëete na hyjnë me punë: të mos iain ató, krimbate âe vjemete do të na prinonin bimete âe pemete.

Kafsɛt ɛ dɛmsime ðe tɛ duhura.

Po u ðosɳa, djem, se dɛλendyɛɛtɛ lyjnɛ mɛ punɛ me qɛnɛ sɛ hanɛ krimbatɛ. Tɛ duhura per bujqesinɛ janɛ ðe lejleket ðɛ zoqi' ɛ mɛssɛ: kukuvaja, buruvejka, bufi; kɛta zoq hanɛ miɳtɛ, eßɛ miɳtɛ ɛ dini se i bɛjnɛ ɛumɛ dɛm bujqesisɛ mɛ qɛnɛ qɛ prisinɛ bimɛtɛ.

Pandaj u ðem qɛ tɛ mos vrisni as dɛλendyɛɛtɛ, as zoqi' ɛ natɛsɛ, as lejlekɛtɛ, po t' i rɛani ðe tɛ mos i trɛmpni, se sa tɛ jɛnɛ mɛ afɛr aravet aqɛ mɛ ɛumɛ ɛɛrbim na bɛjnɛ.

Duhetɛ qɛ ɛ dim mirɛ cilat janɛ kafɛɛzat ɛ duhura ðe tɛ dɛmɛime per bujqesinɛ. Munt tɛ ðemi se tɛ giða mizatɛ, vjemetɛ ðe krimbatɛ janɛ tɛ dɛmɛim, se atá ɳa prisinɛ tɛ mbjeλatɛ, luletɛ, pɛmetɛ; pra ku t' i gɛni vri-i-ni kɛtó kafɛɛzɛa se do t' i bɛni tɛ mirɛ vetbes' suaj.

Mos pɛrzjeni krimbatɛ ðe vjemetɛ, me atá krimba qɛ rojnɛ brɛnda ɳɛ ðet: kɛta krimba, jo vetɛm nukɛ bɛjnɛ dɛm, po bɛjnɛ ðe mirɛ, sɛ lɛrojnɛ ðe punojnɛ ðɛnɛ.

Po ɳga tɛ giða kafɛɛzat ɛ vogɛla, janɛ disa qɛ mɛ tɛ vɛrtet ɳɛ bɛjnɛ dɛmɛ tɛ mbɛðɛɳ; kɛatú janɛ karkalɛccɛtɛ. Kɛtó kafɛɛzɛa ɛumɛ hɛrɛ arrijnɛ mɛ lufɛ si ɳɛ rɛ ɛ zɛzɛ ðɛ bjɛnɛ mi ɳɛ arɛ pɛr tɛ mos lɛnɛ as kaλi as kaɛtɛ. Tɛ rɛnɛt ɛ karkalɛcit ɛatɛ ɳɛ myxyr' ɛ maðɛ mɛ kɛq sɛ brɛɛɛri.

Kur vjen ɳɛ tufɛ karkalecɛ, mɛ dasa ɛende ɛ kanɛ zakon qɛ zbrazinɛ paska ðɛ bɛjnɛ gɛmɛ duke perpjekurɛ kusi, dauɫɛ ðɛ ɛ tjera gɛrrɛ. Po ɛpetim i vɛrtetɛ pej kɛtyre mizavɛ ɛɛtɛ ɛ ɲbleßurit ɛ tyrɛ duke ngrehurɛ napa ajɛ tek do tɛ ɛkojnɛ a duke mihurɛ hendekɛ: karkalecɛtɛ pɛtiɫɛnɛ pran' napesɛ a bjenɛ brɛndɛ ɳɛ hendek ðɛ kɛtú farosenɛ lehtɛ.

Krimbatɛ, vjemetɛ ðɛ ɛperformimetɛ.

Babaj si foli gɛr kɛtú, i pyeti djemtɛ:

— Po pa mɛ ðoni ç' janɛ krimbatɛ ðɛ vjemetɛ?

— Janɛ kaſɛzɛ ɛ vogɛlɛ, ðanɛ djemtɛ qɛ ɛ trɛ pɛr-ɳɛ-hɛrɛ.

— E di, ða babaj, po a mɛ ðoni dot sɛ krimbatɛ a ɫindinɛ pej ɳɛ krimbi tjatrɛ, si kɛlyain ç' ɛ pjɛƛ qɛni, a zogu qɛ del nga vɛzaʔ

Djemtɛ s' ðanɛ dot pɛrgjigje, po babaj atoj:

— Krimbatɛ ðɛ vjemetɛ dalinɛ pej mizavɛt ðɛ pej ɫuturavɛt. Mizatɛ ðɛ ɫuturatɛ pjɛƛinɛ vɛzɛ ɛ vogɛlɛ; nga kɛtó vɛzɛ dalinɛ krimba a vjeme. Miz' ɛ zɛzɛ ɛumɛ hɛrɛ vɛzɛt i lɛɛom mi mɛt ðɛ ahɛrɛ ðɛmi sɛ ɛ ka *pɛlyɛurɛ* miza

miste; vjemets qe eohim mi lakrate ãe mi fletete kane dale nga fluturate. Krimbate ãe vjemets, si rojne ca kohe ãe ritene, petiẍene ãe mbliẍene: ahere u ãemi *nuskeza*; nga keto nuskeza pas ca kohe del miza a flutura.

A kini pare djem krimb mendafsi?

Ky krimb del nga vezet e vogela qe pjeẍ qe flutur' e zeze; ky krimb usqehets me fletz mani, ãe si ritete ze e nxjer qe fiẍ te hoẍe brenda ne te cilet petiẍets ãe behets nuskeze; nuskez' e krimbit te mendafsit quhets *peike* ãe fiẍ' i hoẍe sete mendafsi vetz.

Nga peika pas ca kohe del qe flutur, si ajo e para qe kis pjeẍe vezets. Keto nderime qe pesojne mizate ãe fluturate emerohene *sperformime*, se kafseza nga form' e mizese a e fluturesc qe kis, mori formen e krimbit.

Dasuri e mesimit.

Aleksandr' i mãd, mbret i Maqeãonisc qemoti, kis kaqe eume ãasuri te maãe per mesim sa natene kur binte ne strat donte te kendonte, ãe per te mos zene gumi mbaute qe lenes te hekurte ne dore ãe qe legen te mãd nene krahe; kur e mir gumi lemsi i spetonte nga dora ãe duke rene brenda ne legen bente gemc ãe Aleksandri zguhes.

✲

Simosdeni, i madi ioletar i Allines' se moçme, kur ie djale kie qe tok te meta ne te folure: nuke doe dot ekronene r ðe kur fliste kie zakon qe ngrinte supate ðe i mbahee goja. Po giðe keto te meta i ndreqi vete me vuknetin e mað te tij: per te dene r ðe per te mos mbajture goja, e kie zakon qe vinte brenda ne goje zaje te vegele ðe driste duke nxituare ðe duke u-strenguare qe te kuvendoje çpenguare. Kundre te ngrituri e supavet e kie getare me te folure nene dy hekura me maje te xaruse permi supate. Kur fliste ðe haronte e ngrinte supate, hekurate me maje e çponine ðe shere kujtohee e mbahee mire.

✲

Herin mesau me çdo vjeç qe te jete, po qe te kete dreire ðe vuknet. Nuke duhete qe te ðeqni se na ekoj kohe ðe te rime te pa diture.

Me ingliz qe ka çpikure uðen e hekurte, Stephenson-i, ka nxene te kendoj' e te ekroje kur ie qe-set vjeç, ðe pastaj u-be m' i madh' i inxinerevet.

Çpikesi amerikan, Edison-i, qe ka çpikure kaq gerra te çudiçme si mikrofone, fonografe, ðamben elektrike ðe sume te tjera, kur qe djale ie eserbetor me q' uðe te hekurte ðe sitte karte cingari.

Pula me vet' e arta

(Nga parakat e Kocpit).

Lakmimi qe i kéq, ë' ajy qe lakemon
Ne humpt' ate qe ka, qe tjetër nuk fiton.
Për ozmbeλ ju kam me defituar
Peraλen qe pata degjuar:

Ne qe katund ronte qe here
Me plak' e varfer eë' e mjere
Ee për te vetem begati
Me pule qe s' e kie qeri,
Se çdo menges, kur djeλi ze
Te dale, bente koqe ve
Qe s' iein si vezet' e tjera,
Po ve te arta ße te viera.

Me dite plaka lakemon
Se nga qe ve nuk' i mjafton
Ee ze ßer pulen, pa mejtuar,
Më eume ve për te ßëuar;
Po u-genye fort e mjera,
Se iete si pulat e tjera;
Ee kesi soj e varfra plake
Humbi ë' até vezen e pake.

Ky eule qe mesim për că
Qe fort te lakemuar jane,
Se dyke daeure ße më
Humbasin ë' atô pak qe kane.

LULO MALIQORI

Uëtari

Nga përrëfimet e Esopit

Esopi një ditë tek vente në pazar takoj një uëtar që dukeë se vinte së largu; ia mbuluarë me pluhur ëë mbytur në djersë, i loëur ëë i kapuiurë.

— Eëe sa larë jam nga akëç qytet? pyeti uëtari.

Esopi e ëikoj ëe i ëa — Ecë!

— Do t' eciq, ëa i gori uëtar, po dua të di më sa kohë munt që t' arriq në qytet.

— Ecë, i ëa prap Esopi.

„Miku ynë qenka i marrë", ëa uëtari më vethe të tij, ëe zuri uëen.

Si eci pakë, Esopi i ëiri së prapëmi: — Më dy or' e gysëm munt që t' arriç në qytet!

Ahere uëtari u-këye ëe pyeti Esopin ç' ia ekaka që mak' u përgiq që më të parë.

— Qyë munt të të ëem më së kohë munt të veç në qytet, pa parë qyë e kë t' ecurit? ëa plaku.

Baskimi ben forcene.

Ne baba plak kie tre djem qe nuke ekonin ße kaqe mire me qeri jatrin. Kesilate q' s epte plaku nuke hymin me no qe pune ße grinda ne mes te tyre as pakesoftse fare. Si e pa qe ijalst e urta s' ecrbenine me gesendi plaku u-mejtua qe t' ape qe ecmbeß mé te lendte ße, duke i ßirure qe te tre prane, u ßa qe tuke parteka te lißura baske, duke ßene qe t' i ßyejne. Te gjße djemte u-mundoane, po kot: as qeri nuk' i ßeu dot.

Pastaj plaku i ndau partekate ße ja u ßa prape djemet; kete raße i ßyene fort lehte qe nga qe.

— Oikoni, djemt' e mij! Sa te ini te baskuare ße te lißure me qeri jetrin, as qe armik nuk u ben dot dem; po ne qofsi te ndare nuke qendroni dot kundre kurrkuji.

T' i ndihim soku sokut.

Isine qe here qe nlok e qe i verbere. Ulokn ie ecriture mi uñet ße s' bente dot as qe çap; i verberi kie ndequre mi qe gur ße nuk kaxonte te levizin nga vendi nga frika se mos e ekypte no qe kale a no qe qerre. Vasaine

qɛ tɛ dy veç e veç ðe as kuɛ nuk kiɛ mɛsirɛ pɛr tɛ mjerɛtɛ.

Me ditɛ kɛta tɛ dy latziɳ u-ndoðɛ pranɛ ɳeri jetrit ðe qɛ tɛ dy qahɛsin mɛ ɳ' anɛ. Po uloku i ða tɛ verberit:

— Eja, or mik, e t' i apim ndihmɛ soku sokut. Unɛ jam ulok, po kam sy; ti ke kembɛ ðe luqi, po nukɛ ɛch. Veç e veç nukɛ hyjmɛ as mɛ no ɳɛ punɛ; po n' u-baukoleim muni qɛ tɛ rojmɛ qɛ tɛ dy: eja mɛ merr mi supat e lu: ti do t' ecenç, unɛ do tɛ ɛoh ðe kɛstu tɛ dy baukɛ do jemi ɳɛ ɳeri.

Eðe aɛtû bɛnɛ qɛ tɛ dy.

Pas bukɛ: ɛendeti

Me ditɛ qɛ babaj kuvendontɛ me djemtɛ pas darkɛ, pɛr-ɳɛ-herɛ u ða:

— Kur hamɛ bukɛ djem tɛ kemi kujdes ðe tɛ mos dalim jaɛtɛ reguÃavet tɛ ɛendetit. Meriu ha qɛ t' uɛqehetɛ ðe jo qɛ tɛ zbavitetɛ. ReguÃ' e parɛ zotɛ qɛ tâ pɛrtypsim mirɛ gjÃɛnɛ ðe tɛ mos kapɛrxejmɛ kafɛitɛnɛ mɛ nxitim. Sa mirɛ ðe sa mɛ gadalc tɛ pɛrtypsetɛ kafɛita aqɛ mir i bɛn ɳeriut.

Pas bukɛ mos u-uɳi mi tryezɛt qɛ tɛ mos ɛtrengohetɛ barku, sɛ ahere gɛÃɛtɛ qɛ kini ngrenɛ nuk honepsenɛ dot.

Janɛ ɯumɛ ŋerɛs qɛ pas buke zen' e pin' uje qelqe mi qelqe. Mos beni kreta, djem, se keta ujet e ɯumɛ u fryn barkun ðe u ngurs. Uje pini nɛ geλɛ ðe ditenɛ kur tɛ doni, po jo sa-po tɛ ngrihi nga geλa. Kini ɯumɛ ðe kujdes qɛ mos pini uje kur isi tɛ dirsurɛ, mos rini ðe n' erɛ: Kur esta ŋeriu dirsurɛ qɛ tɛ ftoht tɛ vogɛlɛ munt t' i sjeλɛ plevrit ðe tɛ tfaqiŋ ŋɛ smundje tɛ rezikɯimɛ.

U ðem qɛ tɛ pertypsni mirɛ geλenɛ. Sa kujdes tɛ maδ duhetɛ pra qɛ tɛ mirni per ðembet tuaj. Pa ðembɛ tɛ ɯndoɯɛ s' munt qɛ tɛ kini as lukðin tɛ ɯndoɯɛ, as ɯndenɛ nɛ vent. Kini kujdes ðembetɛ qɛ t' i kini tɛ fortɛ, tɛ pastrɛ ðe tɛ barðɛ.

Lani ðembet çdo manges me furcɛ; la-i-ni ðe çdo breme pa flejturɛ ðe kurdoherɛ pas buke.

Stervitje: Ç' janɛ ðembetɛ, ðembaλatɛ? sa ŋŋɛ kanɛ ðembetɛ? Ç' esta lukðit

---

Mos helmohemi

Duhani, Rakija.

Po nɛ doni ɯndenɛ, djem, ndruhi nga dy armiq tɛ mbeðeq; ndruhi nga duhani ðe nga rakija, se keto dy gerra janɛ helme mɛ tɛ rezikɯim se garperi ðe se perçoλaku: duhani ðe rakija e vrasin ŋerinɛ nga pak e pakɛ, po e vrasin mɛ keq se plumbi.

Nga këtá dy helme pa dyshim rakija eshtë shumë m' i imëruari dhe m' i ligu.

Dihni njerin' e dehurë, shikoni sa i mjerë dhe sa i gorë dukshtë. Mejtoni sa fatkeq është vetë, sa për t' arësye keq janë familja, mëma, áta dhe giithë njerëzit e afër të tij. Të na vijë ndoshta dhe të na vijë keq për një njeri që pi e dehetë! Të na vijë ndoshta se duke dashur shtie nder' e tij poshtë dhe behetë si kafshë; të na vijë dhe keq se me duart e tij prish shtëpinë dhe mjetë i gjallë në funt të varrit.

A kini parë pijanecë që i drithëne duarte dhe kembete, që nuk' e zë gumi, që nuke ha dot, që nuk i qen buza, syte s' i shohin, mendja s' i kupetoni! Ky fatzi ka arritë me këtë shkallë ca-nga-ca, si një njeri që bje në gremine duke u-rungullizurë tatepjetë. Tani që ka arritë me këtë shkallë të keqe i gori pijanec më nuke heq dot dorë, më nuke shrohetë, se tani shtí i shmurë, një shundje pa shrim dhe s' e ka vethën' në dorë!

Pra, djemt' e mij, në doni që mos vini në këtë gendje, në doni që mos behi kështú mos u-mrsoni me raki, mos diqni muskerinë dhe spirtin tuaj, mos u-mshohi, se duke nisurë nga pake, nuk munt tá dini se ku do të veni.

PERÇOLLAKU EDE BREUKA

Perçollaku la femijen,
Ede u-hodh pertej vijen
Ate kohe ra si aume,
Vija u-be posi lume;
Ba e ba e më s' hidhej dot;
Se vija qe mbeshure plot.
— Bubo! ba, i-mjeri me;
Ç' me get kjo e made pune,
Qys e-ndodhçe i-mahnitur,
E dolla per te xhavitur?
Perçollaku po mendohej,
Po dridhej e rrotullohej,
Breuka me qe dasme vinte,
Se aume te mira shpinte,
Perçollakut afer' i shkoj,
Punen' e ti e kupetoj,
Si e pa qe qante me lot,
Se nga vija po s' hidhej dot,
I ba: — Pse qan si çilimin?
— Pa sih, i ba, ç' me beri sin:
Kush e di femija ç' me heq?
Mbete te shkret' e jane keq.
Breuka i ba: — Jake, im zot!
Ti te hesh une, se di not.
Me krah' e hodhi, ede shkoj,
E sin më teper shtrengoj.

Breeka ekonte ãe degonte,
Qe kerkonte tã kafeonte,
I ña: — More Zot' i mire!
Une s' bera te pahire.
Femijen do te tã epetoq,
Se zêmerne te tã gezoq;
Ti pse kerkon te me dambonç?
Mirebeqesin te helmonç?
Nuk' e di ti, ó i gore!
Se une te kam me done?
E? po taniði ç' me ñua?
Te te heð mun me perrua?
— Te lutem ña Perçoñaku,
Eðe i pat ngrire gaku,
P' andaj bota me zot' armik,
Se e kam epirine te lik,
Eðe mire te me bejne,
Prape te liga do gejne.
Breska me qafe s' e morri,
Po pertej lumen' e nxori,
I ña: — Une t' u-ndoñçe mik,
Sa do q' e ke epeirin te lik;
Mua me epetoj samari,
Po ti do vdeç nga nakari.

NAIM BE FRAQERI
Vjersa, Bukuroet 1886.

Vleft' e Diturise

Ç' eohim ne bote ge te bukure qe ka bere njeriu, te giða jane bere me dituri. Tiðe keto çpikje te çudiçme kane dale me ndihme ðe me fuqi te diturise. Heriu pa dituri eet' i dobete ðe i gore; po mendja ðe ditja i japine fuqi, e bejne te zote ðe te maŝ.

Diturija e ben kopet ekretetisene, zbukuron laqen' e ðeut, çpon malete, eesen brigete, hap detete.

Uðet e bekurta, telegrafi, telefoni, keta kanale ðe tynele te gate, keta vapore te mbeðen, keta qyteta te bukure diturija i ka nxjere.

Heriu i egere ðe i pa diture ron ne pyŝ, branda ne kasoðe, ha lende a hardjecka; diturija njerin e qyeteruare e ben te lumture se i embelson jetene, e ben qe te roje ne prehje ðe s' e le qe te vuaje si kafshet e egera.

Jo vetem jeten e trupit na gezon diturija, po na embelson ðe epirtine ðe mendjene duke na ðene te kupetojme qe tok gerra te çudiçme. Ajo na mesoi neve ç' eshte njeriu, ç' eshte ðeu, ç' eshte qiellzi, ç' jane gjithe keto gerra qe na sheh syri ðe qe na degjon veshi.

I dituri, o djemt' e mij, ekon jet' te gezuare, se sheh me syt' e kokese ðe me syt' e mendjese; i pa dituri ron n' erresire ðe ne verberi.

Perpiquni pra ðe mesoni; mos ekoni kohen tuaj kot, kendoni me dashuri ðe duke vene re; mos haroni se njeriu meson ne te ri; ne u-vafte dem koha do te pendohi pastaj, po s' u ka per te bere dot as ne pune.

I mbyturi

Ha e marta pas dreke, as qytet qe rinin djemte tane ngau ne ge qe tmeroj «ume botane. Ha djale nji pese-mbe-dete vjeç, Miçi, tek lonte ane ne peâgu te mad de tek kerkonte te zinte pieqet qe ieine brenda, i «kau kemba de ra n' uje.

Peâgu ie i gere de i delu nat teper se qe pae' e gyseme. Djali duke rene kie dirure, po askue nuk' e degoj: s' kie neri atje prane de i gori djaloe nuke dinte not. Po nuk ie dene qe te mbytete ky i mjere, se Rapua qe rinte de kendonte perpara pengeree e kie pare djalen qe ra ne peâk, de me vrap ie unure poete duke dirure te vâlezerit. Te tre djemte nxituane, po Rapua u-mejtua de rembeu ne terkuze de ne siup te gale. Otepi e djemet tane s' ie lark nga peâgu de me vrap arine.

Po per sa te vine djemte «koj ca kohe de kur erde buze peâgut, i varferi Miçi po rinte mi uje si i vdekure! As ne nga miqte tane s' dinte not, po stap i gate hyri me pune de trupën e te mbyturit e nxuare ne te date.

Oh i varferi djaloe, s' i ka mbeture as ne fryme! Te tre vâlezerit rinin si te ngrire duke mos diture ç' te hejne. Po tek rinin kretú te qare, ne tok peatare u-mbloße rreâ perqark. Ne mes t' atyreve qe nxituane kie ardure de babaj i djemet tane.

— Tâ varim pej kembe, da ne peatar; qe t'i dale ujet.

Edhe sokrr e tij e rembyenr kulounen e Miçit dhe do tă klëine varurr q' ate çast me qe dru atje afrer, po babaj i Rapose i ndaloj.

— Mos e varni, dhiri, se n' e varçi edhe n' i ka mbeturr pakr spirt do tă vdisni!

Babaj ju-qas Miçit, i zberdeu puhăt e mengevet dhe te jakese, e striti me kurs pakr si me brinqe; pastaj i mori krahetr dhe jă lapte e jă mbyhte duke qasurr dhe duke merguarr nga trupi.

Ca nga ca Miçi zuri te marr pakr fryme; pastaj hapi syte dhe u-be sikur u-zgua nga gjumi.

Si u-ngală fare dhe mbloďi vethenr Miçi, babaj i Rapose ďa:

— Sikur tă kisnte varurr pej kembe do tă kisit vdekurr te gorin djalr. Tă mesoni mirr per herr tjatre: mos varni kurrr qe te mbyturr, po e strini dhe i levisni krahetr, kesta si bemr per te varferin Miçi. Mos u-loďni, se gumr herr qe i mbyturr munt te ngalenr pas disa orr ndihmr.

Pse u-mbyt Miçi?

— Po nukr me ďoni, pse u-mbyt Miçi? pyeti babaj si vanr me shpi.

Rapua dhe te vehezerit deenr te pergigenr, po as njeri nukr ďa dot no qe pergigje te plottr. Babaj atoj:

— Bota pandeh se njeriu mbytetr nga shkaku qe kaperxen uje dhe pandaj e varin me kokr

tatepjete qe t' i dal' ujet qe ka pire. Po kjo s' eshte dreqt. Okaku i vertete qe mbytese qeriu eshte se nuke mer dot fryme kur eshte brenda ne uje.

Herrzit, si ße giße kafeete qe rojne mi ßet, kau' nevoje qe te marrine fryme per te rojture. Po ere as qeriu as kafeete nuke rojne dot.

Ne doni qe te provoni kete, merni qe zok a qe mi ße vir-e-ni brenda ne qe qelqe ße zini gryken' e qelqese qe te mos hyje dot ere tjatre se jashtmi: do te ndihni se ne pak kohe zogu a miu do te bjere si i vdekure ße me te vertet nuke do te vonoje qe te vdese fare. E kini vene eße re se sa mundim heq kur i zihete pake fryma qeriut.

Kemi kendnare ße here tjatre ne kete libre tene qe qeriu ka nevoje per ere qe te pastrohete gaku ße te roje trupë. Asnjë sikundre q' e kemi ßene, era vete ne muskerit ße atje gen gaken qe ka levrite ne trupt: ky gak esht' i feliqure, po duke pjekure me eret pastrohete, ße pastaj vete ne zemret.

Heriu, kafeete me katre kembe, zoqte, aterpiqte (ßo-me-ßene gerperiq ße harßjeakate) ße mizate, qe te gjda keto gel e gaßa dasht' ere qe te rojne.

Pandaj kemi ßene se qeriu ne daete qe te kete wenden' e tij ne vent, dubete qe te marre fryme ere te qeruare ße te mos rije a te flere ne ode te vogele.

Pisqetë

Qysh marrin frymë kafshët brenda n' ujë.

— Po pisqet brenda n' ujë qysh rojnë? pyeti Hekuri.

— Më paç uratsnë, biro, që më bëre këtë pyetje. Se edhe unë dona t' u rrëfeja qysh marin frymë kafshët që jetojnë brenda n' ujë.

Jo vetëm kafshët që rojnë mi sterë, po edhe atë që janë brenda n' ujë kan' nevojë për të marrë frymë. Kafshët e sterës marrin frymë nga goja dhe nga muskerija. Pisqetë marrin frymë nga atá kerhurët e kuq që kanë në koke mbi vesët. Me anë të këtyre kerhurëvet të kuq, peshku merr ersënë q' është brenda n' ujë.

— Pse, baba, a ka ersë brenda n' ujë?

— N' ujë brenda ka ersë të freturë, biro. Në vendë që qelqe me ujë të ngrohtë mi shpuzë, dotë ëmbël se flluska ersë do të dalin mi ujët: këtó flluska janë ersa që të freturë brenda n' ujë.

Peshku më anë të kerhurëvet merr këtë ersë dhe kështú merr frymë si që kafsë mi sterë. E kini vënë re që ata kerhurë janë të kuq, se ajë është mbledhurë gaku, si gaku yni që vetë në muskërit.

Po më qënë se pisqetë marrin pakë frymë, se nuk e gejnë dot shumë ersë, gaku i tyre ësht' i flolitë. I flolitë është dhe gaku i kafshëvet që rojn' në sterë po që nuk marrinë shumë frymë: gerperinjtë, harábjeshkatë, brelkosatë, breshkatë.

Shënimje. — Sa lag pisq njihë? Qysh janë ngjashtë? Qysh pjellë peshku? Ç'janë vesët e peshkut? Ç'është butarga dhe havjari?

Balena

— Po me se rojnë pisqet brenda n' uje? pyeti Hekuri.

— Janë disa qerës që pandehinë se këtó kafsë ujarake ueqebenë velem me uje. Po unë do t' u ñem se pisqetë janë si ñe kalsët e sterrë; ca pej tyre hanë bar, ñe ca të tjerë kanë per ueqim misër. Ata të paretë hanë barishterat që mbijnë ne fund të lumit, të kenetësë a të delit; ñe pisqetë që hanë misë hanë pisqetë më të vegjël. Pisqetë bimengrënës kanë ñembë të vegël; misëngrënësit i kanë të gatë ñe të mprehtë.

Ne detet ka pisq të mbëdhej e të imeruarë. Po m' e maë' e kalsëvet që ron n' uje estë balena. Balenen emrë qerës e pandehinë peshk se me të verbet me të pamë ngan me pisqet' e tjerë; po e vertetë estë se kjo kafsë estë *sisetorë*, do-me-ñenë ngë kafsë si kali, si lopa, si qeni.

Dubet të dini se dijstarët i kan' ndarë kafsëtë me dy farë: sisetoretë ñe ve-pjellësetë. Kafsëtë sisetorë jan ató që pjellinë kelyesë të gjallë ñe i usqejnë me qumështin e tyre: keshtú janë giñë kafsëtë me katrë kembë. Kafsëtë ve-pjellësë jan' ató që bejnë ve pej të cilavet dalenë më pastaj të vegjëlitë: këtó janë zoqtë, pisqetë, ëlerpiqtë.

Pra ñemi se balena nuk' estë peshk, se ne vent që të pjellin veze, si giñë pisqetë, ben kelyesë. Veç kësaj balena nukë mer' erë me

kerkeret, po ka muskerî si kafsete me katre kambë; edhe sa-do-që jetoin në det balena vjen gjithnjë permi një që të marrë frymë, se ndryshe nuk ësht ron dot.

Balena ëmës se më të parë ngan fare më peak se nuk' ka kambë, po ka krahë që ben not, ëe formën e ka fare si të pisqet.

Balena estë m' e madh' e kaleevet të ëeut: «ume herë estë gër më 50 kml e gatë ëe peson me mije oke! Kjo kafsë usqehetë me pisq të vegël, se ka grykënë fort të ngushtë ëe nuk' kaperxen dot të mbrëthen. Balenën e gjajnë per të marrë vajin e saj që perdoretë në mjekëleri më «umë punë.

Vetij' e mirë

Kemi brenda në zemrët ëe në «pirt tënë një gykatës të dreqtë që na gykon gjithë punet tona. Ky gykátës na lavdon për veperat e mira ëe na qerkon për të ligatë.

Kur beni një punë të mirë, djem, a e kini vënë re se që një ini të gëzuarë ëe të kenaqurë? kur beni një gë të pa pelqyerë, kur punoni një faj a e kini parë se që një mbremanet zemra juaj u ëotë në veet se ajo punë nuk' «ël' e mirë, se punuatë një faj? Ky zë i «pirtit ëe i zemrës estë ay gykatës i madh që çdo herë ka me vëlbe ëe që emërohetë *vetedija*.

Në jetët t'onë të kujdesemi që vetedija jonë gjithnjë të na lavdonjë. Punet t'ona munt që të

psihens pej nerezet ãe ts mos na i sohs neriu; po as ns gs nuks munt qs ts mbes' e psehurs kurrs ngs spiriti ãe ngs vetedija jonc.

Qikoni, djem, qs mos i ẽyeni kurrs zemrsn e neriu, sikoni qs giõs bota ts jens ts gezuars ãe ts kenaqurs pej jus. Dij-e-ni mirs se m' e maã' e mskatavet ãe m' i rrnd' i fajevet zots ts lenduarst e ns zemrs. Mos ẽoni kurrs likot per neri, mos sani neri as perpara syvet as prapa krahevet. Me gs qs s' na pslqen ts na e bejs neri neve, mos t' ja bejms as ne neriu.

Sjeẽjet e mira na ẽlojns zemrat ãe miqesin e botesc. Po ns doni qs ts kini vetija ãe sjeẽje ts mira mssohuni giõsns per mirs. Ns kini no qs ts mets sservituni qs tẽ mdreqni. Mos haroni se sservitija behets qs vetij' e dyts ãe duke bsrs zakon ts mirsns neriu me ts vertet behet i mirs.

Mirni vetija ts mira qs ns vogsli se ljala ẽotc qs *drsri sa ts jet i vogels kikehete*. Si ts mnrim zakons ts liq fort rends munt qs t' i kems ãe ts leqim dors.

Detyrat' e nerezet.

Qikoni, djem, ẽos qs dits babaj, sikoni trupns tuaj ãe do ts kapetoni qys çdo copc ka detyren e saj; do ts sihni se si gille ketó copc janc ts ẽuhura ts ngra jatra. Ns trup sens koka, kemba, dora, syri, veshi, mulçits, zemra, ts giõe ketó plaçka janc ts ẽuhura per ns ãe sicila-do ka qs serbim ns vethe.

Astú eße te qerezit çdo qeri ka qe detyrë ße qe serbim. Herezit nuke rojnë dot pa ndihmë të ëoku ëokut. Çdo qeri ka detyrat e tij, ße duhete qe t' i mbarojmë me gjëe zemrë kató detyra.

Djemt duhenë qe të knjdesenë per prindërit e tyre astu sikundrë ße keta janë knjdesurë per tà. VeÀezerit lipsete qe të duhen' ne mes të tyre ße të jenë të baskuare si gjeterinjt' e qe dore.

Eße gjëe qerezit pastaj duhete qe të ëkojnë ße të jetojnë mirë qeri me jatriu, me daëuri ße me miqesi. Mejtoni qe here sa nevoja i kemi ëoku ëokut, sa ndihmë sjeÀ çdo qeri të tjatri!

Per sa ëumë plaçka ka nevoje qeriu ße sa qeres perpiqenë ße mundohemë sa të dalin ne dritë kriò gerrat

Heriu sikur të ie lìÀ i vetëm ne kete jete do të mbetëë gjëmon i eger ße fatkeq ße kurrë s' do të ndjente dot embelsin e qyteterimit.

Ay qe nuke ëkon mirë me t' afermit e tij ëete latzi ße i gorë, se ëete si qe i varfërë pa qeri ße pa prinder. Ay qe ka vetija të mirë ße ëkon bukurë me ëoket ße me miqte, ay qeri s' ëete kurrë vetëm ße i gorë, se tekdo gen qe nik ße qe veÀa.

M ë m ë ë e n

Me qenë se qeriu ëete qe copë pej qerezisë, me qenë se gjëe qerezit janë të lidurë si gjeterinjt' e qe dore, detyrat e tij janë të ëuma ße

tɛ do-mos-doɛme. Po detyrɛn më tɛ maðe ŋeriu e ka tɛ mɛmɛðeu.

Mɛmɛðeu ɛŋtɛ ky vent ka kemi lindurɛ ne, ku kanɛ lindurɛ babaj ynɛ, ðe prinderit tanɛ; ɛŋtɛ ky vent ku gjiɛ ŋerɛzija flet guhen tenɛ; katá ŋeres janɛ si ŋɛ femije ðe ne jemi tɛ gjiɛ vɛllɛzɛrɛ. Aɛtú sikundrɛ qɛ duhetɛ qɛ tɛ ɛkojmɛ mirɛ me ŋɛri jatrin brenda nɛ ŋɛ ɛtɛpí, ɛɛtú ðe me mɛmɛðetarɛt tanɛ duhetɛ qɛ tɛ kemi daɛurinɛ ðe ɛkuarjen' ɛ mirɛ.

A kini parɛ ŋɛ mur ɛtɛpije, djem? A ɛ dini qɛ nɛ heqɛim ŋɛ gur ŋg' ay mur i bejmɛ dem tɛ gjiɛ godisɛ se dobɛtohetɛ ðe rɛzohetɛ? Aɛtú ðe ŋɛrɛzit ɛ ŋɛ mɛmɛðeu janɛ tɛ lidurɛ ðe tɛ baskuarɛ: ɛ liga ã' ɛ mira ɛ ŋerit u bɛhet tɛ gjiɛvɛ.

Per tɛ qɛnɛ mɛmɛðetar i mirɛ ðe i nderçim duhetɛ qɛ karrɛ tɛ mos harojmɛ tɛ mirɛnɛ ðe fitimin ɛ mɛmɛðeut, lipsetɛ qɛ nɛ çdo punɛ tɛ ɛohim t' i bejmɛ tɛ mirɛ mɛmɛðeut; tɛ ndruhemi nga ŋɛ punɛ qɛ i ben dem mɛmɛðeut t'ɛnɛ, ɛðe ɛ mirɛ sikur tɛ jetɛ per ne.

Mos harojmɛ se nderi ðe turpi i mɛmɛðeut ɛɛtɛ nderi ðe turpi ynɛ. Nɛ daçim pra qɛ tɛ jemi tɛ levdusɛrɛ ðe tɛ nderuarɛ tɛ perpiqemi per maðeri ðe per ɛerbim tɛ kati vendi qɛ na mban nɛ gí tɛ saj si ŋɛ mɛmɛ.

Racat e ŋerɛzet.

Hɛ mbrɛmɛ tek kendonin tɛ irɛ vɛllɛzerit nɛ ɛdet tɛ tyre, babaj hyri brenda ðe u-ndeq

prunc. Djemtr po mesonin deskroqenz, qz mesim qz e donine qz tz tre.

— E di mirz, da babaj, se nz u pyeça sa copz ka deú do tz mz doni se janz pesz dz do tz mz numeroni: Evropz, Asija, Afrika, Amerika dz Australija.

Po a mund qz tz mz doni ç' dini mi qerzit e kelyre pesz copzvet tz ngul?

— Mund tz dem, da Rapua, se qerzit e Evropesz janz mz tz qyleteruarz se nga tz tjerzte. . .

— Kaqz nuk' arin. Unz dua tz mz doni ç' kini mesuarz permi racat e ndryeme tz deut.

Mi kete pyetje djemtz s' dinz dot no qz pergigje. Babaj atoj:

— Nz mos nük e kini kundaar akoma, mz tatje do tz mesoni se qerzit e deut ndahenz mz disa raca, mz kalrz a-mz pesz.

E par' e kelyre racavet eat' e bardha se cilesz i doun dz *kaukazike*, nga mali Kavkaz, n' Asi. Rac' e bardhz eate raca jonz, e tz gjdz vendoset t' Evropesz; mz kete racz janz dz ca kombe t' Asisz: Hindasit, Arabete, Asemete, Qyrdenj, Çerqezete, Ermenete, etj.

E dyta rac' eat' e verdha a *mongolike*; mz kete racz janz qerzit e Çinit, e Zaponisz, e Hindo-Çinit, e Koresz dz tz tjere kombe n' Asi. Kjo racz e ka cipen' e lytyresz tz verdhz, lesrat e kokesz tz trasa, syte tz ndrembers, kockat e faqesz tz dala.

Rac' e tret' eate rac' e zezz, raca *negro*; keta qeres kanz cipenz tz zezz, lesrate rudhe rudhe

si të dëlese, kockat e faqese të dala. Negrotë jetojn' n' Afrikë dhe kanë mbetur «ume pas.

Veç këtyre tri racave të mbiçlia janë dy të tjera: rac' e kuqe, do-me-dënë vendesit e Amerikës' se Veriut, se ata quhen kanë cipenë pakë si të kuqe. Këta quhen sa vene po pakësohenë dhe tani Amerika esht' mbushur me negres të vajtur nga Evropa.

E dyta rac' e vogël esht' e «uaskuljyera, do-me-dënë ata kombe që rojn' në ishuj e Oqeanisë; cip' e këtyreve esht' e zezkët dhe së largu ngjanë pakë me negrotë.

Nga të pesë këtó race më të qytetëruara dhe të mençme janë racatë kaukazike dhe mongolike, do-me-dënë racat e Evropese dhe t' Asisë, se pej këtyreve ka dalë gjithë qytetërija që sohim sot.

Kombet e Evropese.

Duke bërë fjalë më sipre pej racavet ëanë se kombet e Evropese janë nga rac' e bardë. Ëanë *kaukazike*, do-me-dënë që janë disa kombe.

Ëdhe më të verlet rac' e bardë ndahet në dy dega të mbëdha: *hindo-evropiane* dhe *semitike*.

Kombetë semitik janë arabetë dhe judenjtë.

Kombetë hindo-evropiane janë: *hindasit*, *persefë* (do-me-dënë aşemsitë) n' Asi, dhe kombet e Evropese. Veç këtyre janë dhe kombet e ndryshme të malit Kaukas: *Çerqes*, *l'yrşi* dhe të tjerë; pandaj racës se bardë i ëonë dhe kaukazike.

Kombet e Evropesë ndahen më katrë degë të mëdha: *latin*, *germen*, *sllav* dhe *grek*.

Dega greke ka vetëm Grekërit do-më-donë Elinët e moçme dhe Grekët e sotme.

Dega sllave ka: *Rusët*, *Polonezët*, *Serbët*, *Bosnjakët*, *Hercegovët*, *Çekët*. Tuhs sllavë sot flitën në Rusi, më një pjesë të madhe t' Austrisë (Bosnjë, Dalmaci, Galici, Bohemi), në Serbi, në Mal të Zi.

Dega germane ka *Alemanët*, *Skandinavët* (Sveqi, Norvegi, Danimarkë), *Holandezët*, *Inglizët* të cilevet u dëgjon dhe anglo-sakson.

Dega latine qemoti kish latinët do-më-donë Romanët. Po romanët duke zaptuarë gjë Evropenë më disa vende u-perzjenë me kombet e vendit dhe kështu sot sohim ca kombe të cilevet u dëmi *neo-romanë* do-më-donë romanë të riq; këta kombe që sot flasënë gjuhëra që kanë dalë nga latinishtja, janë: *Francezët*, *Italianët*, *Spanjollët*, *Portogalët* dhe *Vllehët*.

Po raca hindo-evropiane veç të katrë degëvet që numëruamë ka dhe një degë tjatrë që dhe ajo *vetë* dega jonë do-më-donë kombi Oqipetar. Oqipetarëvet u dëgjon dhe race pellazgike se jemi djemt' e Pellazgëvet të moçme. Tuha oqipe ka të bëjë me të gjithë gjuhëtë hindo-evropiane.

Ca më sipër dëftuamë se gjithë kombet e Evropesë janë nga raca hindo-evropiane; e vertetа vetë se n' Evropë ka dhe katrë kombe që janë nga rac' e verdhë a mongole; këta kombe janë: Tyrqitë, Magjarët, Finlandezët dhe Bulgarët. Të tre kombet e parë flasënë nga një gjuhë që

kanë të bëjnë me qera jatrenë; po Bullgarëtë, sa-do-që s' janë nga raca hindo-evropiane, flasënë sllavisht se kanë haruarë gjuhën' e parë të tyre.

Ç' është një Otat

Një djalë, që djemtë po benine prapë mesimin e ëeskroqesë në odet të tyre, babaj hyri ëe u ëa:

— Sot, djem, dua që t' u ap një mesim per mi qeveritë ëe t' u ëem qysë qeverisetë që Otat.

— Otat? pyeti Rapua. Ç' është Otati, baba?

— Otat, biro, i ëonë që vënë që sunobetë me një qeverí. Në Evropë ka 20 Otet të mbëaëq, katrë Otet të veckelë, ëe disa Otet të tjerë që janë brenda n' Imperatorií alemanë.

Qeveritë e Otetëvet janë disa llojë: *mbretëri*, *imperatori*, *principato* ëe *republikë*. Në të tri qeveritë e parë, i par' i qevërisë është që një që mbretëron, që sunon ësmë herë bir pas biri, a i par' i familjes, si në Tyrqi. Në republikë në vënë të një njeriu që mbreteron pas së dreqtësë që ka nga lindje e tij vetë në qeri krye a një kryetar që zgjëdhet pej botësë. Në Evropë republikë janë Franca ëe Sviera, po në Amerikë të gjith Otetë sunohenë me qeverí republikë.

I'llë qeveritë ndahenë me dyë: *absolute* ëe *konstitucionale*. Qeveritë absolute janë atë ku krye i Otatit ëe qeverija vetë janë të lirë, të sunojnë vendin ëe të bëjnë nomëtë si u do qejfi ëe pa pyetur fare popullin. Ouanë herë qeveritë absolute behenë të keqija ëe punojnë sumë të ligë kundrë popullit.

Qeveritë kushtetuese kanë një kreshë, që mbledhje që i donë *parlament* (a Mbledhje e Kombit); në këto mbledhje ka janë dërguarë *deputetë* të zgjedhur prej popullit, kryetarë nomet e Shtetit dhe për çdo nom epet funt pas votit të deputetvet.

Në parlament shkohetë ku prihenë t' ardhurat e Shtetit dhe çfarë mirenë pagesatë; pa vendim të parlamentit nuke mirretë no një pagesë e re prej popullit dhe s' prihet dot no një e holë. Dhe me këto mënyrë popullit i eshtë dhe i kupetun punet e shtetit. Me një fjalë, në një qeveri kushtetuese populli nuk' eshtë rob dhe i huaj, po është një nok i qeverisë dhe ka pjesë në të.

Sunim i një Shtati

Në një qeveri kushtetuese fuqitë që sunojnë vendinë ndahenë në tri: 1-a fuqija *legjislative* do-me-thënë ajo që bën nometë; 2-a fuqija *ekzekutive* do-me-thënë ajo që sjellë në vent dhe mbaron punetë që urdhëron nomi; 3-a fuqija *gjudicijore* do-me-thënë ajo fuqi që ndan gjyqetë.

Fuqija *legjislative* në vent tënë është perfaqesuare prej *parlamentit* dhe prej *senatosë*. Në parlament janë deputetë që ka zgjedhur kombi; në parlamet të Tyrqisë dergohetë një deputet për çdo 50 mijë njerës (tani janë afërsë 280 deputetë). Në senato janë senatorëtë.

Në nom thanë se kryetarë më parë në parlament dhe pastaj vetë në senato, dhe mer funt si të pëlqehetë dhe të votohetë prej kesaj mbledhjeje.

Fuqija *ekzekutive* ka giðe nepunesë e qeverise ðe ne krye te tyre ministorete ðe kryeministorin te cilit i ðemi sadrazam. Sadrazamin e ben mbreti ðe sadrazami zgjedh ministorete. Ueterija eshte ne deg' e fuqise ekzekutive si ðe armata.

Fuqija *gjudiciare* eshte perfaqesuare pej gjykatese, te cilete jane te lire ne te ðene fuqin ðe mendimin' e tyre. As ne nga te dy fuqit e para s' munt qe te perzjehete ne punet te fuqise gjudiciare.

Per te sikuare punet e ne shtati duhene sume te prisura. E dini mire se ne familje a ne shtepi nuk' kûehet dot pa te prisura; astu edhe ne qeverije i duhene te hoÀa qe te mundin te mbulone te prisurate qe bohene. Këtó te hoÀa i gen dukë ðmarre nga bota rreth' emre pagesa (vergi). Pagesate pra epene pej popullit qe te prisene per punet e duhura: per te paguare nepunesit, per te mbajture ueterine ðe armatene, per te her' uðe, per te mbajture shkoÀate ku vete bota ðe mesen.

Ndarjet e ne shtati.

Ðame se ne shtat zote i tere vendi qe ka ne qeveri. Ne shtat ne qene se zote i madh do-mos-do zote ndare ne ca te ndara qe te mundin te sunohete me lehte.

Ne Tyrqi vendi zote ndare me *vilajete*, ku urðeron ne vali.

Në vilajet ndahet në sanxhaqe, në krye të cilit është një mytesarif.

Sanxhaku ndahet në kaze ku urdhëron kajmekami.

Kazaja ndahet në nahije mbi të cilat urdhëron një mydiri.

Tyrqija ka gjashtë vilajete në Evropë (Janinë, Shkodrë, Kosovë, Manastir, Selanik, Edrenë).

N' Anadoll do-më-thënë n' Azi, ka 22 vilajete: Brusë, Ajdin, Konia, Adana, Ankara, Kastamoni, Sivas, Trabuzan, Erzurum, Mamuret-yl-Aziz, Diar-i-Beqir, Bitlis, Van, Musull, Bagdad, Basra, Suria, Halep, Bejrut, Hixaz, Jemen.

Nisitë (Rodos, Sakëz, Midilli, etj.) bëjnë vilajetin e Nisivet.

N' Afrikë është vetëm vilajet i Tarabullusit. Egjypti zihet një vilajet më vehtë se ka një sunim të ndryshuar dë si më vethe.

Stamboli është një vilajet më vethe, dë kështu n' Evropë, n' Asi, dë n' Afrikë Tyrqija ka 30 vilajete.

Detyrat e një qeriu kundrë shtetit

Për t' ecurë mirë punët e qeverisë dë të shtetit, që të jetë memëdheu në qetësi dë në përparim, duhet që dë çdo memëdhetar të mbushin detyrat e tij.

M' e par' e detyravet të një qeriu është që të bindet të nometë dë të mos dalë jasht' fyre. S' do

harnare se këta nome jane vene per te miren e vendit ðe te ngerezet, eðe jane votuare pej depytevet qe ka zgedure vete kombi. I madi filosof i Greqis' se moçme, Sokrati, u-gykua pej gykateset qe pije helmin ðe te vdese. Nxenesit e filosofit i ðane qe të epetojne nga burgu, po Sokrati nuk' e pranoj as fare serbimin e tyre ðe pia me dore te tij helmin e vdekeim duke ðene se kurre qe ngeri i nderçim ðe memëdetar i mire s' duhete qe te dale jaste nomit.

Detyr' e dyt' e qe vendesi vete te zgedurit e depytevet. Zgedjet e ketyre nekembesve te kombit kane qe rendesi fort te made per giðe kombin, se ata depyte do vene ne parlament ðe te mejtohene per te miren ðe lumterine tene. Kur vjen pra dit' e zgedjevet çdo memëdetar duhete qe t' ape votin e tij per atë ngeri qe ja pret mendja se me te vertet eat' i mire. Kur epni votin mos sikoni hater, mos kini as frike. Epni votin tuaj natú si u ðote vetodija juaj ðe natú si e mejtoni qe me te vertet beni mire.

Me atat ðame se eate si qe lemij' e made. Natú sikundre qe per ekuarjen' e mire te qe lemije duhete qe te mbreteroje daëurija ðe ekuarj' e mire ne gji te saj, natú ðe per qe Otat m' e duhure ðe m' e par' e punevet eate ekuarj' e bukure ðe vedazerisie ne mes te popullit. Çdo ngeri le te mirete me punen e vet ðe kurrkuo mos te kerkoje demin e sokut.

ВКSH

BKSH

BKSH

BKSH